REVISTA TEOLOGICĂ
ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIEAŢA BISERICEASCĂ.
— APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ. —

Anul IX. 15 Oct. — 15 Nov., 1915. **Nr. 16—18.**

REDACTORI:
Dr. NICOLAE BĂLAN şi **Dr. SILVIU DRAGOMIR.**

CUPRINSUL:

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA: SIBIIU, strada REISENFELS Nr. 11.

SIBIIU. — 1915.
TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

Anul IX. 15 Oct. — 15 Nov., 1915. Nr. 16—18.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și vieața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 coroane; pe o jumătate de an 5 coroane
Pentru România 12 Lei. — Un număr 50 fil.

Să jertfim!

— O predică de răsboiu. —

Iubiți creștini!

Impărăția ceriurilor se aseamănă cu o cetate pe care avem să o cucerim, iar noi, cari facem parte din trupul bisericii creștine, suntem ostașii luptători. Noi trebue să ne luptăm și să ieșim la fine biruitori. Și precum într'o armată care a biruit pe vrășmaș și a cuprins hotarele și tot avutul său, cel mai răsplătit și mai onorat dintre toți e cel ce s'a luptat cu mai multă vitejie și curaj în fața primejdiilor, tot astfel va fi și la sfârșitul lumii, în împărăția lui Dumnezeu.

Pentru ca să se poată cineva luptà însă, fieștecare este dator să știe, că are nevoie de arme. Răsboiul înfricoșat de azi, ne-a dovedit-o aceasta ca prisosință... Cine a biruit oare pe dușman? Acela, ale cărui mijloace de luptă s'au arătat superioare; ale cărui pregătiri au fost mai bune; și ai cărui oșteni s'au arătat mai învățați și mai destoinici! Dar, pentruca să ne întoarcem din nou la aceea ce ne privește mai deaproape pe noi, trebue să spun că, tot asemenea și pentru câștigarea împărăției de veci, avem lipsă de arme și muniție, de

încordări mari şi de statornicie în toate năcazurile şi piedecile, cari ni s'ar pune în drum. Din mulţimea nenumărată a mijloacelor de luptă, pentru cucerirea cetăţii luminoase a ceriului, mă voiu mărginì să aleg şi să le recomand ca mai bune cu deosebire pe acelea, pe cari şi apostolul Pavel, le-a pus înainte Efesenilor, în chip de pildă. «*Pentru aceea*», zice el «*luaţi toate armele lui Dumnezeu, ca să vă puteţi împotrivì în ziua cea rea, şi toate îndeplinind să staţi. Staţi deci încingându-vă coapsele voastre cu adevărul şi îmbrăcându-vă cu platoşa dreptăţii. Şi încălţându-vă picioarele în gătirea evangheliei păcii. Peste toate luaţi pavăza credinţei, cu care veţi stinge toate săgeţile cele arzătoare ale vicleanului; luaţi coiful mântuirii şi sabia duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu*».

Pavăza credinţei şi sabia duhului sunt armele noastre! Cu una ne apărăm, cu ceealaltă atacăm; cu una prindem loviturile, făcându-le nestricăcioase, cu ceealaltă zdrobim îndârjirea duşmanului; sub scutul uneia ne mântuim vieaţa şi sub îndemnul celeilalte păşim înainte biruitori! Din umbră spre lumină, din adâncul fioros al nopţii spre zorile trandafirii ale marei sărbători de învingere şi glorie. Inzestraţi cu armele acestea, pe cari ni le recomandă apostolul, este cu neputinţă să nu ne ajungem ţinta cea din urmă, cătră care nizuim. Nici n'am început lupta, şi bătălia e câştigată chiar. Pe câmpul acesta de cinste şi vitejie, cătră cetatea de aur a împărăţiei cereşti, vaete de desnădejde şi ţipete de durere nu se aud, căci armele, cari ne acoper trupul, sunt atât de bune şi de vânjoase, încât nu îngădue ca să fie cineva rănit şi să se verse sânge! E o luptă piept la piept, e strajnică, e greà şi obositoare, dar purtată cu arme atât de isteţe încât pierderile nici nu se cunosc, fiind mici şi neînsemnate. O, dacă şi răsboiul acesta de azi, în care se

măsură popoarele Europei, unele cu altele, s'ar puteà purtà cu astfel de arme, ce-ar împiedecà vărsarea de sânge, durerea şi moartea! Cu câtă însuţită bucurie ar alergà rândurile de ostaşi, întru întimpinarea duşmanului şi zdrobirea lui. Priviţi însă câmpurile mari de luptă! Ascultaţi gemetul celor căzuţi, vaetele răniţilor de moarte şi murmurul după ajutor al celor părăsiţi de lume. Uitaţi-vă la păraiele rumene de sânge, cari udă pământul şi la pustiirea grozavă, care rămâne în urma lor. De aceea feţele luptătorilor sunt aşa de serioase, privirea lor întunecată şi gândurile grele ca şi plumbul care cade peste şanţuri în chip de ploaie. Fiecare soldat este o icoană vie în mijlocul nostru, care oglindeşte limpede în ochi, pe faţă, în priviri, aceea ce el a simţit în clipele înfricoşate de măsurări de putere. Ca şi în răsboiul pentru împărăţia de veci, arma cea mai tare sub ocrotirea căreia se împrospătează însă puterile secate ale oştenilor, este pavăza credinţei! Credinţa în biruinţă îi mişcă pe toţi, val după val, ca pe un râu de munte umflat de ploi, care duce cu sine toate stăvilarele şi zăgazurile de împotrivire.

Iubiţi creştini!

Dacă vorba a «jertfì», sau «a te jertfì» pentru ceva, aveà până azi preţul ce i-se cade unui ideal sau unui vis frumos, faptele mari cari mişcă acum lumea întreagă, coboară ideia aceasta din înălţimea visului, în împărăţia realităţii. Noi vedem cum s'au adus şi se aduc jertfe uriaşe pretutindenea. Arma aceasta, ca una din cele mai ducătoare spre biruinţă, o zărim lucind şi înălţându-se schinteietoare în tot locul. Jertfe de sânge şi jertfe de bani. Miliardele pe cari le subscriu popoarele pentru de a-şi mântuì ţara de primejdie, o dovedesc aceasta

prea limpede. Nenumărate societăţi şi institute de binefacere s'au înfiinţat, pentru ca să se întindă astfel mână de ajutor nu numai statului spre împlinirea trebuinţelor celor mai de lipsă, ci din propriul îndemn, ca să se deà şi ajutor acelora, cari îşi primejduesc vieaţa, fie în lăuntrul ţării, sau fie în afară pe câmpurile de luptă. Gândiţi-vă un moment la nenumăraţii orfani, cari rămân pe urmele răsboiului, şi la acei nenorociţi cari se vor întoarce biruitori, dar în neputinţă de a-şi mai agonisì cele de lipsă pentru traiu. Singur numai gândul acesta este în stare să ne cutremure din creştet şi până în tălpi, şi să ne mişte până la lacrimi. Parecă ţi-e ruşine de fie-care ban, pe care-l păstrezi în buzunar, ca prisos, peste trebuinţele traiului, şi nu l-ai jertfit încă, pentru alinarea groaznicelor dureri ale omenimei nenorocite. Şi aici să cerem în ajutor înţelepciunea Scripturii. Nici când nu se potrivesc mai bine ca acum, cuvintele de mustrare şi îndemn despre bogaţii sgârciţi, ale apostolului Pavel, adresate ucenicului său Timotei: «*Zi celor bogaţi în lumea de acum să nu se înalţe cu gândul, nici să nădăjduiască spre bogăţia cea trecătoare*». (I. Timotei c. 6 v. 13). Marele apostol, iubiţi creştini, are toată dreptatea! Ce e mai nestatornic oare şi mai trecător decât bogăţia privită ca singurul scop al vieţii? Ce e mai ademenitor în toate chipurile, decât belşugul şi îmbuibarea? Ce e mai atrăgătoare, dar mai plină de înşelăciune totodată, decât sclipirea aurului şi a argintului? Da, e plină de înşelăciune, deoarece fericirea scurtă de pe pământ, pe care o simte bogatul, nu se află în nici o legătură cu bucuria sau cu osânda cea vecinică... Să cercetăm cât timp poate să se veselească un bogat de comorile sale? Să zicem de pildă, că cincizeci de ani, sau şaptezeci, sau o sută, deşì sf. Scriptură

prin glasul profetului, vârsta omului o ridică numai la şaptezeci. (Psalm 89 v. 10). Dar să ne închipuim că un milionar oarecare, zice sf. Ioan Gură-de-Aur, ar trăì chiar o mie de ani... Ce sunt aceşti ani însă, în asemănare cu vieaţa cea vecinică a drepţilor din ceealaltă lume? Pentru mai bună înţelegere, vă rog să-mi răspundeţi la următoarea întrebare: dacă cineva într'o sută de ani a fost tot nenorocit, şi a trăit cu îmbelşugare abia o singură dată şi deastădată în vis, iar întreaga sută de ani a suferit chinuri şi muncă, aţi puteà oare să asemănaţi acea singură noapte de vis cu cei o sută de ani nenorociţi? — De sigur că nu, îmi veţi răspunde. Aceea ce este un vis, sau strop, sau o mică picătură de apă faţă de toate râurile şi fluviile şi mările din lume, iată aceea sunt şi cei o mie de ani, faţă de mărirea şi fericirea cea netrecătoare! Şi întocmai pe cât de mică este bucuria visată, cătră cea adevărată, asemenea deosebire este şi între fericirea de acum şi cea viitoare!

Cât de înşelătoare este adeseori avuţia, ne-a arătat-o Mântuitorul prin pilda bogatului şi a săracului Lazar. Ne aducem aminte cu toţii, cum dupăce au murit amândoi, avutul învestmântat în haine de mătase, se rugà tocmai de acela pe care îl nesocoteà, de care îşi bătuse joc mai înainte şi pe care îl lăsase în grija câ-nilor. Şi vai, cum s'au schimbat la urmă toate, arătându-se cu adevărat, că cine erà bogat şi cine sărac, că Lazar este mai bogat, şi bogatul cel mai sărac dintre toţi săracii!.. Uitaţi-vă şi la tinărul bogat din evanghelie. Ce-i folosià lui averea, când lăpădarea de ea îi vârî la inimă o durere atât de crudă, încât a fost în stare să fugă chiar de Hristos... Să fugi de Hristos? Işi poate închipuì mintea omenească aşa ceva? Şi iată cât a fost averea de înşelătoare şi plină de amăgiri, încât

întunecându-i bietului om mintea, îl făcù să se depărteze din preajma aceluia, care cu dreapta sa cuprinde pământul, a cărui podoabă e ceriul și îl slăvesc stelele în nemărginire...

Bogăția, cum am spus mai înainte, nu socotiți că-l face pe om fericit, nici sărăcia nefericit! Să ne uităm numai la cel bogat! Căci precum se înfățișează unii pe scena teatrului în roluri de împărați, alții în roluri de regi, iar alții în roluri de cuvântători renumiți și de învățați, fără ca ei înșiși să fie ceva din aceasta, astfel și în vieața de acum, atât bogăția cât și sărăcia sunt doar numai niște închipuiri, adecă niște măști spoite. Când vedem noi pe un actor sau pe un comediant în înfățișarea unui împărat, nu-l prețuim pentru lucrul acesta norocit, nici nu credem că el în adevăr e împărat și nu dorim de loc să fim asemenea lui, căci noi știm că și el este un om ca și ceialalți, obicinuit. Pentru chipul său și pentru vestminte și pentru coroană, noi nu suntem atât de nepricepuți ca să-l socotim norocit și nu încheiem de pe aceea la starea lui, ci îl prețuim numai după starea lui cea adevărată. Deci când noi vedem în vieață pe mulți în înfățișarea de bogați, să nu credem repede, că ei în adevăr sunt bogați, ci numai că-și joacă rolul astfel, pe placul oamenilor. Căci precum celce joacă la teatru rolul unui împărat, sau al unui rege, de multeori este un biet om de rând, tot astfel și celce se înfățișează pe teatrul lumii ca un bogat, adeseori el este cel mai sărac dintre toți. Deoarece noi dacă ne-am apropià de el și l-am cercetà sub masca ce o poartă pe față și sub haine, am aflà poate o conștiință rea și o mare sărăcie de fapte bune! Noi știm, că atunci când se sfârșește teatrul și pleacă lumea, fiecare la casa lui, toți actorii și comedianții lapădă măștile și vestmintele cele mincinoase, și se arată

iarăşi chipul cel adevărat al fiecăruia; tot astfel şi când vine moartea, perdeaua a căzut, luminile s'au stins, teatrul s'a sfârşit şi toţi, toţi fără deosebire, toţi au lăpădat masca bogăţiei şi a sărăciei! (I. Chrisostomul: Orat. de Lazaro. Opp. ed. Montf. T. I. p. 723 sqq).

Cu averea, ca să mă folosesc de-o asemănare, este întocmai ca şi cu vinul. Cine îţi pune ţie piedecă şi te opreşte pe tine, ca să nu beai vin şi să te veseleşti? Cine te împiedecă, ca să-ţi aduni avere? Vinul în sine nu este nimica rău, ci numai beţia; asemenea şi bogăţia nu este rea, ci numai sgârcenia şi lăcomia după avere! Prin urmare din cele spuse, vedem că datorinţa celor bogaţi este, ca să ajute, şi să mântuiască din suferinţă pe cel sărac. «*Celce dă unuia dintre aceştia mai mici, mie îmi dă*», a spus Mântuitorul, iar sf. apostol Pavel zice: «*Prisosinţa voastră să îndeplinească lipsa acelora*», (II. Corinteni VII. 14). — Deci ce trebue să facem?

Intâmplările zilelor de azi ne luminează pe deplin! Să adunăm oare comori trecătoare, cari sunt în stare să ne facă veseli şi fericiţi câteva clipe, pentru ca să perdem apoi pentru totdeauna bucuria netrecătoare a vieţii de veci, sau să ne adunăm mai cu seamă astfel de comori, pe cari nu le roade nici rugina, nu le mănâncă nici molia şi nu le fură nici tâlharii? Să fim oare sgârciţi în clipele acestea mari, prin cari trecem, ca să ni se deà la urmă tot cu sgârcenie, sau să ajutăm pe cei nenorociţi, ca să fim şi noi ajutaţi? Iubiţi creştini, iată acum puteţi alege! Sunteţi în faţa vieţii şi a morţii. Voiţi vieaţa, sau voiţi moartea? Preferiţi mai bine fericirea netrecătoare, sau preferiţi numai câteva clipe de bucurii vremelnice şi înşelătoare?

Am luat şi acum, dinadins, în ajutor înţelepciunea Scripturei, ca să arăt, că nu bogăţia, adecă stăpânirea

de averi mari, îl poate face pe om fericit, şi poate să-i dee liniştea şi deplina mulţumire sufletească. Acel care crede că banul este egal cu mulţumirea şi fericirea se află într'o mare rătăcire. Cu cât este cineva mai bogat, cu atâta lumea pretinde mai mult dela el, şi mii de ochi înlăcrămaţi şi de mâni chinuite, se îndreaptă rugătoare, cătră duhul de jertfă al inimei lui...

Zguduitorul răsboiu, ce şi-a lărgit fioroasa lui aripă peste cele mai luminate ţări ale lumii, zi de zi, şi noapte de noapte, cheamă mereu la încăerări sângeroase, cete nesfârşite de vieţi omeneşti, şi cu cât mulţimile ostaşilor înaintează cătră liniile de bătae, goluri de moarte fac în rândurile lor năpraznicile arme, ca'n urmă să rămână trupurile schiloade, obosite şi reci ale acelora, cari cu flori la pălărie şi cu cântece de vitejie pe buze, au plecat pătrunşi de o datorie sfântă. In zilele trecute am cetit într'una din cărţile de poezii tipărite în timpul din urmă următoarele versuri, cari m'au mişcat adânc, deoarece mi-au zugrăvit înaintea ochilor mei sufleteşti, icoana aceasta înduioşătoare:

«Plecară — odată — armatele superbe
In cari simţeam că viitorul fierbe...
Plecară armate în drumurile lor
Şi cum le-au dus, le-aduc cu-acelaş zor
Nepăsătoare trenuri.

. . . .

Sosesc acasă în convoiuri lungi,
Grozave armii, de orbi, de schiopi, de ciungi,
Şi 'n gări cu nepăsare îi descarcă»...

De pe câmpiile ude de sânge, se întorc oştenii spre vetrele străbune, tinerii luptători, ale căror jertfe au fost mari, deoarece şi-au jertfit propria lor vieaţă. Şi cu cât se reîntorc mai mulţi, cu atât grija tuturora se îndreaptă spre ei, căutând să le aline suferinţele trupeşti şi du-

rerea desnădejdii. Stau şi mă uit cum vin mereu. Obosiţi, palizi şi trişti.

Despre aceste umbre, aproape străvezii, uşor s'ar puteà repetà vestitele cuvinte ale unui mare poet al lumii: «Iată nişte oameni, cari au fost în iad»... Noi, cei rămaşi acasă nu putem însă rămâneà nemişcaţi la priveliştea aceasta. Ne trebuie o nădejde, un ajutor de undeva, căci altfel inimile noastre ameninţă să ni se frângă de durere.

Soartea bieţilor răniţi merită toată luarea aminte. Pentru de-a înţelege lipsa aceasta e de ajuns să vedem abià cum trec aceşti tineri atât de frumoşi odinioară, sprijiniţi acum în cârji, lovind pietrile de pe uliţi cu câte un neînsufleţit picior de lemn, sau fluturându-şi mâneca surtucului încoace şi 'ncolo, din care lipseşte neînfrântul braţ de oştean.

Dacă sunt unii oameni, cari cred că aceşti nenorociţi ar fi mai bine să fie scoşi din ochii lumii, să fie aruncaţi undeva departe ca să nu se mai vază de nimeni, acelora le pot răspunde cu toată seriozitatea, că ei *nu cunosc* sufletul poporului nostru!

Rănitul este icoana vie a patriei întregi, ridicată în cea mai din urmă străduinţă dureroasă a ei; el este omul, care a luptat, a suferit şi a răscumpărat cu sângele, cu carnea şi cu oasele lui, dreptul fiecăruia de-a se mândrì cu numele de cetăţean al patriei. Noi lăudăm bucuros vrednicia tuturor soldaţilor noştri, cari se împotrivesc duşmanului; ne închinăm în faţa acelora, cari au adormit pentru totdeauna, dar vitejia acestora, a morţilor, nu a putut izbì şi ochii, ci vorbeşte numai inimilor noastre. Cel întors de pe câmpul de luptă este eroul a cărui rană se vede însă, şi trecând numai, sau târându-şi pi-

cioarele frânte pe uliţi, iese la iveală întreaga frumseţe a jertfei pentru patrie, pe care a adus-o!

Cei cari au căzut pentru patria lor, n'ar trebuì ţinuţi de morţi, zice undeva poetul *Maeterlinck*. Un alt nume de cinste ar trebuì să le dăm, fiindcă nu poartă nici o legătură cu cei ce-şi sfârşesc vieaţa în tihnă, cele mai de multeori o vieaţă goală, neroditoare. Moartea e întotdeauna grozavă, la care singura abatere o dă moartea de pe câmpul de războiu. Intotdeauna este urmată de disperare şi nemişcare, în braţele gloriei însă moartea-i mai minunată decât naşterea, căci în urma ei se naşte o altă vieaţă durabilă. Nici o altă vieaţă nu poate da naştere unei trăinicii, decât aceea care într'o clipă este aruncată de-o vieaţă tânără cu dreptul zilelor şi a anilor unei vieţi. Nu este altă jertfă asemuitoare aceleia adusă de ei.

Dela noi atârnă să reîncepem firul vieţii lor rupt aşà de grabă. Orice credinţă avem, oricare e Dumnezeul la care ne închinăm, e sigur, că vieaţa e unită cu moartea şi morţii şi vieţuitorii nu înfăţişează decât diferitele clipe ale veciniciei. Morţii noştri nu sunt îngropaţi sub glie ci în inimile noastre; ei trăesc în noi, în felul cum noi simţim cu ei. Ne sunt mai apropiaţi decât dacă i-am ţineà îmbrăţişaţi; sunt împreună cu noi în orişicare clipă. Să ne îngrijim ca urmaşii lor, să nu vadă decât fapte şi să n'audă decât cuvinte vrednice de amintirea lor.

Mulţimea simte bine lucrul acesta şi pentru aceea îşi descopere cu evlavie capul în faţa răniţilor; ea salută cu inima caldă mărimea slăbirii lor; văzându-i, ea găseşte împlinită până la moarte cea mai strălucită învăţătură de cunoaştere a datorinţei. Soartea este cu mult mai crudă pentru cei întorşi bolnavi însă, decât pentru cei cari mor în cinstea unei cuceriri şi biruinţe; ea îi lasă în vieaţă, dar le răpeşte pentru totdeauna cele mai

mari bucurii; ea îi aduce în mare parte la sapă de lemn și în neputință de-a reîncepe meseria veche; de-a mânuì săcurea pe care au părăsit-o; de-a prinde coarnele plugului pe care l-au lăsat răsturnat pe răzor; de-a purtà gresia pe buzele coasei zvârlită la întâmplare pe o brazdă, pentru a pune mâna pe armă!

Statul, ce-i drept, a luat măsurile, care se cer pentru a micșorà pe cât este cu putință cruzimea răsboiului; el a publicat o listă a ajutoarelor ce le dă ostașilor nenorociți, sau familiilor acestora. Atât însă nu e de ajuns. Trebuie ca și noi, fieștecare pentru sine, să ne ținem de-o datorință sfântă, să contribuim cu ceva pentru de-a mântuì pe glorioșii noștri răniți. Fiecare dintre noi a încheiat o datorie cu răniții, cu văduvele și orfanii soldaților noștri, cari au luptat pentru noi, pentru vieața și fericirea noastră. Nu trebuie să îngăduim cu nepăsare ca după răsboiu să vedem prin orașe și sate târându-se pe marginile drumurilor schilozi, cerând cu lacrămi în ochi mila acelora, pe care i-au apărat cu toată râvna inimii lor. Injosirea noastră ar fi mai mare decât a lor. Ei nu trebuie să ajungă cerșitorii, a căror glorie s'o murdărească praful ulițelor și nerecunoștința noastră... Trebuie să-i ferim de această soartă neîndurată!

In zilele trecute s'a publicat în gazetele dela noi o înduioșătoare scrisoare a unui soldat de pe câmpul de luptă, care dovedește din nou cu tărie, duhul de jertfă de care e pătruns poporul nostru. Pentruca să puteți vedeà ce gânduri nobile străbat inimile acelora care-și varsă sângele din dragoste pentru neam și patrie, voiu reproduce scrisoarea aceasta adresată unui fruntaș de-al nostru, d-lui Dr. I. Mihu, din Orăștie, ca o pildă nobilă și generoasă. Iat-o:

Rusia, 13 Octomvrie 1915.

Preaonoratului domn Dr. Ioan Mihu, în Vinerea.

Prin prezenta îmi iau îndrăsneala a mă adresà cătră D-Voastră cu următoarea rugare şi totodată cerându-vă şi preţiosul sfat.

Tristele împrejurări în cari ne aflăm astăzi, multele nenorociri şi dureri ce au dat peste neamul nostru până în ziua de astăzi, sunt de nedescris. Mai ales acest crâncen răsboiu care a secerat fără milă mii de suflete dintre fraţii noştri. In urma lor curg râuri de lacrimi din ochii desnădăjduiţi a acelor nefericite fiinţe, cari au rămas în urma lor fără sprijin şi mângăiere. Toate aceste nefericiri ne îndurerează inima, şi fiecare se gândeşte cum ar puteà să le ajute acestor nefericiţi. Aceste scene mi-au inspirat în mine ideia, pe care o cred nobilă, întovărăşindu-mă cu iubiţii mei fraţi cari ne aflăm pe câmpul de glorie, ca să adunăm o sumă de bani, înfiinţând un fond pentru acei nefericiţi orfani, văduve şi pentru acei cari se află în spital şi nu sunt apţi de muncă, şi dacă bunele inimi ale fraţilor, cari sunt încă acasă, ne vor sprijinì şi ei spre a ridicà acest fond la o sumă mai mare, ca apoi aceşti nefericiţi dela regimentul 64 să poată fi ajutoraţi cu un mic ajutor din acest fond.

Vă rog deci în numele tuturor fraţilor de aici ca să luaţi această sarcină sub protecţia D-Voastre conducându-o la un bun rezultat. Suma trimisă de cor. 1220, nu e prea mare, dar suntem convinşi, că bunele inimi ale fraţilor noştri de acasă o vor urcà la o sumă mai mare, în vederea scopului nobil avut în vedere.

Imi ţin de datorinţă a amintì cu câtă dragoste şi voinţă şi-au făcut datoria toţi fraţii noştri de aici, fără deosebire de naţionalitate. Ne-a făcut o mare bucurie văzând că superiorii noştri atât de bucuros au dăruit sume frumoase pentru scopul acesta. Le dau cea mai călduroasă mulţămire domnilor superiori pentru binefacerea lor. Pentru aceasta nici noi nu vom deosebì pe unii de alţii: vor fi ajutoraţi şi Nemţi, Unguri etc.

Vă rog deci, dupăce veţi pune banii la locul lor, să fie chitaţi în ziarele româneşti de acasă, ca toţi cari au dăruit ceva să vază, cetind ziarele, că banii s'au dus la buna împlinire.

Vă rog deci binevoiţi a-mi răspunde că se poate îndeplinì ideia noastră şi bună e? Cu profundă stimă: Vasile Jucan, serg.-major de ştab, comp. 1/64, poşta de câmp nr. 43.

Banii aceştia au fost depuşi la institutul financiar «Ardeleana» din Orăştie, pentruca să crească până la o sumă oarecare mai de seamă, şi-apoi să fie împărţită între văduvele, orfanii şi nenorociţii celor rămaşi pe urma răsboiului. Fapta aceasta n'are lipsă de laudă. Măreţia ei o poate înţelege fiecine uşor şi fără multă vorbă.

Ce trebuie să facem prin urmare? Vom sta oare cu mânile în sân?

Zi de zi porţile gărilor se deschid pentru de-a lăsà să pătrundă în oraşele noastre şiruri nesfârşite de răniţi, de vulturi glorioşi, a căror aripi sunt însă tăiate.

Să ne fie milă!

Biserica este chemată în locul întâi şi aici, să facă începutul. Iată deci un prilej strălucit şi deastădată, pentru de-a ne dovedì, că învăţătura lui Hristos nu este numai o podoabă a cărţilor ei, ci şi a inimii; nu numai a vorbelor, ci şi a faptei. Ea trebuie să fie casa de adăpostire a celor răniţi şi a nenorociţilor. Să ne aducem aminte de cuvintele lui Isus:

«Fericiţi sunt cei milostivi, că aceia se vor miluì». Amin. ***Dr. Ioan Broşu.***

Alegerea şi numirea episcopului unit Ioan Patachi.

Dupăce închise ochii episcopul Atanasie, în biserica unită se încinse o pătimaşă luptă electorală, care se termină cu înfrângerea complectă a protopopilor români şi a punctului de vedere legal reprezentat de ei. Invingătoare rămase şi de astădată birocraţia fără de scrupule, care dovedì încă odată, că respectează numai drepturile câştigate prin luptă, iar nu şi cele dăruite, din milă, unui popor.

Despre cel dintâiu sinod al protopopilor uniţi, cari s'au întrunit, spre a alege un urmaş lui Atanasie, nu avem, decât ştirile puţine, ce s'au strecurat la Nilles. O nouă cercetare prin arhivele primatelui din Strigoniu şi a episcopiei catolice din Alba-Iulia, pe care mie mi-a fost cu neputinţă să o încerc, ar scoate, fără îndoială, şi alte lucruri interesante cu privire la luptele, ce se vor tratà aici. Pentruca să pot urmărì însă cu destulă exactitate evenimentele, ce s'au succedat, am cules şi informaţiile noui, pe care le dă consilierul Rosenfeld, în bogata sa colecţie.[1]

Persoana, la care se gândiră, mai întâiu protopopii uniţi, erà teologul iezuit Francisc Szunyogh de Budetgin, pe care îl rugară să primească a fi ales de episcop al Românilor uniţi. Bine înţeles, că dânsul nu primì ofertul acesta, provocându-se la constituţiile ordului său, care-l opreau de-a luà vreo funcţiune în afară de societatea iezuitică. Aiurea spune el însuşi, că e sătul de «deliciul» de-a lucrà printre Români[2]

Sinodul protopopilor uniţi se întrunì la 9 Noemvrie 1713 şi după îndelungate consfătuiri, hotărî a propune spre confirmare pe Wenceslaw Frantz, secretarul fostului episcop Atanasie. Hotărîrea se luă, deşì «după îndelungate consfătuiri», cu unanimitate de voturi, de unde se poate presupune, că însuşi teologul Szunyogh va fi insistat cu toată puterea pentru alegerea lui Frantz. Avem, cu data de 9 Noemvrie 1713, epistola sinodului adresată primatelui ungar, iar cu data de 10 Noemvrie, epistola teologului Szunyogh către aceeaş înaltă persoană cu privire la această alegere. In amândouă Frantz e lăudat cu multă căldură: îi cunosc toţi vieaţa şi moralul laudabil, serveşte doar de 14 ani între Români, ale căror limbă a învăţat-o bine, atât în graiu, cât şi în scris; cu neamul din Silesia, dânsul a învăţat a cunoaşte bine şi obiceiurile româneşti. De aceea se roagă protopopii de primate, să intervină pe lângă Curtea din Viena, ca să fie cât mai curând numit, spre a i se da confirmarea şi din partea scaunului papal. Dacă ar întârzià, s'ar puteà face uşor o neînţelegere în sânul clerului, deoarece mulţi «schismatici» din Ţara Românească, cari vânează această episcopie, încearcă

[1] V. Colecţia lui Rosenfeld în biblioteca Bruckental din Sibiiu.

[2] N. Nilles. Symbolae ad illustrandam historiam acclesiae orientalis Oeniponte 1885. p. 393 şi p. 396

să câştige pe unii dintre protopopi, cu gândul ca să reînvieze «schisma veche».

Cardinalul-primat răspunde la 15 Decemvrie, clerului românesc, luând la cunoştinţă tot, ce i s'a raportat despre alegere şi făgăduind, că va interveni pentru confirmarea lui Wenceslaw Frantz. Ii îndeamnă şi dânsul, să fie cu luare aminte, spre a nu cădeà pradă «lupilor răpitori» din Ţara Românească.[1]

Confirmarea nou alesului episcop însă nu se făcù nici până în Maiu 1714, deşi primatele Ungariei stăruià pentru aceasta, sprijinindu-l din răsputeri pe Frantz. Pricina acestei zăboviri o formà faptul, că se ivise un nou candidat, care dorià să-şi câştige cu orice preţ o mitră vlădicească. Preotul catolic din Făgăraş, Ioan Patachi, îşi dedese zădarnic silinţa de-a ocupà scaunul episcopesc din Muncaciul Rutenilor.[2] El nu izbutì să înlăture nici prin sprijinul unui cardinal, nici printr'o intrigă destul de iscusită, candidatura Baronului Martonffi pentru episcopia latină din Alba-Iulia, spre a fi numit însuşi în acest scaun.[3] Astfel se văzù nevoit a se mulţumì şi cu episcopia Românilor uniţi din Ardeal, pe care mai puteà aveà nădejde să o câştige. Intr'o scrisoare adresată la 20 Decemvrie 1713 către primatele ungar îl şi roagă pentru sprijin în această direcţie.[4] Cardinalul-primat se declară însă din nou pentru confirmarea lui Wenceslaw Frantz, şi ca să-l mulţumească şi pe Patachi, îşi exprimă dorinţa către vice-cancelarul Kászoni, ca să-l propună spre a fi numit din Roma un fel de episcop in partibus infidelium. Patachi îşi găsise protectori puternici şi cu influinţă în persoana guvernorului din Ardeal, a contelui Kornis şi a vice-cancelarului Kászoni, care stăruiau pe lângă cercurile din Viena, ca Frantz să fie înlăturat şi în locul lui să fie numit protejatul lor. Dar primatele stăruì şi mai departe pentru secretarul boem, ceeace îi făcù pe aceşti înalţi demnitari să aducă o deputaţie de Români uniţi la Viena, cari aveau să înainteze un protest împotriva actului de alegere al secretarului

[1] Nilles o. c. p. 394—7.

[2] Z. Pâclişan în Cultura Creştină.

[3] Colecţia Rosenfeld, epistola primatelui către vice-cancelarul Kászoni din Maiu 1714.

[4] Nilles o. c. p. 407—8.

Frantz, cerând a se luà dispoziţii pentru o nouă alegere. In fruntea acestei deputaţiuni fu pus Ştefan Raţ din Alba-Iulia, care mai fusese la Viena ca să însoţească pe Atanasie. El izbutì să facă pe voie mai marilor săi, căci Wenceslaw Frantz nu fu confirmat de episcop, iar protopopilor li se dispuse a ţine un nou sinod de alegere, în care să candideze trei persoane potrivite pentru scaunul episcopesc, după cum o pretindeà aceasta punctul al XII din Diploma Leopoldină.[1]

In 23 Iulie 1714 se ţinù astfel al doilea sinod electoral, cu care prilej protopopii uniţi candidară pentru scaunul episcopesc trei persoane: pe Wenceslaw Frantz, pe protopopul Paul din Haţeg şi pe protopopul Dumitru din Alba-Iulia. Deşì aceasta erà în conformitate cu diploma amintită, totuşi ei ţinură să recomande atât împăratului cât şi primatelui şi vice-cancelarului numai pe cel dintâi «ca pe cel mai potrivit, care ne-a captivat sufletul şi inima». De Patachi nu făcură amintire, deoarece nu izbutì să-şi câştige nici un vot.[2]

Două fragmente de scrisori păstrate la Rosenfeld, ne arată întrucâtva starea sufletească a protopopilor revoltaţi mai ales împotriva lui Ştefan Raţ, despre care au auzit, că petrece în Viena. Ei se roagă de vice-cancelarul, să nu deà crezământ acestui om, care e «tată al minciunei», şi pe care ei uşor l-ar puteà înfăţişà în coloarea sa adevărată. Iezuitul Szunyogh ne prezintă o icoană şi mai limpede a fostului provizor Ştefan Raţ, încercând să resfrângă puterea obiecţiunilor făcute de el împotriva celei dintâi alegeri. Ştefan Raţ, care e bine cunoscut în Ardeal, spune el, e tot atât de mult unit cu biserica latină, pe cât e de unit focul cu apa. Nu a sprijinit el pe Circa? După cine şi-a măritat fetele? După Greci schismatici! Îşi vede de interesul său şi nu caută binele bisericii. Protopopii, pe cari adesea i-a batjocorit nu au decât foarte puţină ori chiar nici o încredere într'ânsul. A înşelat odată Curtea şi pe răposatul cardinal Collonics. Acum vrea să pescuiască în tulbure.

Intru cât priveşte obiecţiunea, ce s'a făcut, că la sinodul trecut nu au fost învitaţi, decât protopopii aderenţi ai lui Frantz, cărora li s'au făcut făgăduinţe, teologul iezuit, declară, că aceasta

---

[1] Rosenfeld, la anul acesta.

[2] Ibidem.

nu corăspunde adevărului, ceeace o dovedeşte lista protopopilor, cari au luat parte la sinod, au fost respinşi numai protopopii Vasile şi Petru din Daia, cari au voit să restabilească «schisma», şi de aceea cel dintâi a fost depus din funcţia de notar al sinodului, iar celalalt din protopopie. Nu-i adevărată nici afirmaţiunea, că Frantz umblà la sinod să-şi culeagă voturile, deoarece dânsul nici nu a fost de faţă în sinod şi de două ori şi-a şters numele de pe lista candidaţilor până ce în fine, fiind îndeosebi rugat, s'a învoit să primească. Că nu-l prea interesează episcopatul, acesta o dovedeşte şi prin faptul, că nu se prea îngrijeşte să fie numit. Sigilul mitropolitan a fost păstrat dela moartea lui Atanasie tot de către teolog şi nu de superiorul iezuiţilor din Alba-Iulia şi astfel expediţia scrisă de secretarul legal, care e Wenceslaw Frantz, s'a putut face cu această pecete. El a scris adresa protopopilor adunaţi în sinod, dar alţii au revăzut-o, spre a se convinge dacă exprimă părerea sinodului. Deşi nu-i născut Român, totuşi, tot poporul românesc, îl iubeşte. In Ungaria, mai sunt mulţi străini, ca el, cari posed funcţii bisericeşti.[1]

Cu această nouă alegere a candidaţilor, bine înţeles, că nu fù mulţumit nici preotul Ioan Patachi şi nici protectorii săi. Vice-cancelarul Kászoni propuse deci un al treilea sinod electoral, dupăce aceste două îi zădărniciră planurile. Starea unirii între Români — spuneà el — e până acum slabă şi nesigură, şi de aceea trebuie căutat un bărbat mai erudit şi mai distins, decât cei propuşi. După părerea dânsului în sânul clerului românesc nu erà cu putinţă a se găsì un astfel de om. Patachi a fost omis din lista candidaţilor, fiindcă protopopii, cari ar fi voit să-şi deà votul pentru el nu au fost invitaţi la sinod, iar Făgărăşenii au fost opriţi de al votà.

Vice-cancelarul izbutì să câştige cercurile din Viena, mai ales, că nu uitase a amintì, că sub un episcop slab Românii ar puteà fi «corupţi» şi atraşi din nou spre prăpastia «schismei», de către protestanţi ori fraţii lor din Ţara Românească. Astfel se trimise din Viena, un nou mandat către clerul unit, care dispuneà să discute încă odată chestiunea propunerii celor trei candidaţi şi în orice caz să considere şi pe preotul catolic

[1] Rosenfeld, colecţia citată.

din Făgăraş Ioan Patachi, fără ca prin aceasta să considere jignită libertatea lor de a alege. Mandatul însă nu fù trimis de-adreptul clerului unit, ci statului catolic din Ardeal, spre a pipăì părerea protopopilor români cu privire la Patachi. Statul catolic a trimis actul la Iezuiţii din Alba-Iulia, spre a-l cetì în faţa sinodului, cu îndrumarea, ca la cetirea lui să asiste şi doi membri ai statului catolic, Marcus Lippai şi Stefan Francisc Letay.[1]

Sinodul se întrunì din nou la 24 Noemvrie 1714, spre a alege un episcop în locul lui Atanasie. In afară de reprezentanţii amintiţi ai statului catolic, mai luară parte şi Laurentius Petz, superiorul iezuiţilor din Alba Iulia şi nou numitul teolog iezuit Gaspar Ujházi.

Protopopii uniţi, dupăce cumpăniră bine toate greutăţile, pe cari le-au întimpinat, precum şi recomandaţia, ce li se făceà pentru Patachi şi având în vedere motivele, cari vorbeau pentru păstrarea unirii, a păcii şi a binelui public şi pentru mântuirea atâtor mii de suflete, declarară că, persistă pe lângă hotărîrile lor de mai înainte şi că nu voiesc să candideze întru episcop pe Patachi. Acesta, după informaţiile lor sigure, nu va contribuì la ridicarea şi înflorirea bisericei. Dânsul a dispreţuit ritul bisericei româneşti, deşì e unită cu cea catolică şi prin însuşi faptul că l-a părăsit, a declarat, că nu e aducător de mântuire. Dacă, s'ar întoace prin urmare, la ritul bisericei româneşti, dânsul nu ar face-o pentru binele bisericei, ci sub titlul ascuns de a câştigà demnitatea episcopească. Patachi are o fire despotică şi preoţimea românească, nu i s'ar puteà adresà cu încredere, ca şi unui părinte, în năcazurile ce le întimpină. Incă nici nu a ajuns episcop şi de pe acum ameninţă, că va schimbà obiceiurile bisericeşti, cari nu sunt reprobate de biserica romană, ci chiar îngăduite tuturor Grecilor. O astfel de schimbare ar produce mare tulburare, atât în cler, cât şi între popor, care după atât de mari osteneli s'ar întoarce în braţele schismei. In fine se provoacă ei, cu tot dreptul, la punctul 12 din diploma leopoldină, care le dă dreptul să propună Maiestăţii Sale trei candidaţi spre a numì de episcop pe unul dintr'ânşii. Drept aceea patruzeci de protopopii îşi susţin votul dat, la sinodul

[1] Ibidem.

precedent, pentru cei trei candidaţi propunând în locul întâiu pe Wenceslaw Frantz.[1]

Ei erau, după cum se vede din hotărîrea adusă, destul de îndrăzneţi, pentruca să releveze râvna nepotolită a lui Patachi pentru mitra vlădicească. Omul, care la atâtea prilejuri se arătà cu deosebită afecţiune pentru «iubita sa naţie valahă», nu aveà în vedere binele bisericei, ci numai interesul său meschin. Că această judecată a clerului unit nu erà prea aspră, faţă de renegatul, ce-şi părăsise ritul său, dovedeşte faptul, că după moartea sa, protopopii uniţi nu au găsit nici o vorbă bună pentru fostul lor episcop, ci dimpotrivă l-au mai încărcat cu o seamă de învinuiri.

Totuşi la acest sinod primì şi Patachi un vot: al protopopului Ionaşcu din Veneţia Făgăraşului, care erà şi notar al sinodului. El adunase pe ziua de 12 Octomvrie un conciliabul de preoţi, în Şona, unde culese dela trei preoţi «în chip fraudulos» voturi pentru Patachi. Inaintă deci votul său şi al celor trei preoţi, cu totul patru, celor doi reprezentanţi ai statului catolic, deşì întreg sinodul a protestat împotriva acestui act ilegal şi a înaintat protestul său atât statului catolic, cât şi vice-cancelarului Kászoni. «In acest chip, spuneau ei, onoratul Domn Patachi nu intră pe uşă în staul, ci pe aiurea».[2]

Consfătuirile din acest sinod nici decum nu au decurs neted, precum o arată epistolele Iezuiţilor, cari au luat parte la el. Laurenţiu Petz, superiorul din Alba-Iulia, spune, că protopopii nu credeau, că mandatul trimis prin statul catolic ar fi într'adevăr al împăratului. Nu vedeau nici pecetea şi nici subscrierea sa. Unul a şi îndrăznit să întrebe:

«Suntne hae literae missae a Reverendo Domino Patachi?»

In loc de răspuns, Iezuitul indignat, le-a zis:

«Voi, se pare că sunteţi refractari şi revoltaţi împotriva Maiestăţii Sale, de aceea răspundeţi: vreţi să recunoaşteţi, că acest rescript e al Maiestăţii Sale şi să vă supuneţi?».

Protopopii, fără să deà vreun răspuns, s'au împrăştiat, ducându-se spre casele lor. Faptul că ţin aşà de mult la Frantz, spune acelaş iezuit, se explică prin aceea, că-i tratează bine,

[1] Ibidem.
[2] Ibidem.

iar clerul acesta simplu nu e condus de principii supranaturale, ci de necesităţi vremelnice.[1]

Teologul Ujházi, făcù un raport favorabil pentru ţinuta protopopilor şi dupăce istorisì mersul consfătuirilor, adăugă, că protopopul Ionaşcu a înaintat voturile preoţilor săi şi ale câtorva nobili, culese în mod «fraudulos», cum s'au exprimat şi protopopii, în raportul lor. Voturile aceste însă nu pot fi primite, deoarece întreg sinodul a protestat, declarându-le de neavenite. Dacă şi ceilalţi protopopi ar fi procedat la fel, atunci Făgărăşenii nu ar reprezintà nici a suta parte din totalul voturilor. «Rog aşadară, încheie teologul, să se rezoalve într'aşa chip chestiunea episcopului românesc, ca să fie spre mărirea lui D-zeu şi conservarea unirei. Acum ştiu, ce înseamnă a lucrà printre Românii din Ardeal, dacă nu aş fi fost dator a ascultà de îndemnul superiorilor mei, nu aş fi primit niciodată».[2]

E limpede deci, că nici încercarea aceasta, de a-l intrude pe Patachi între candidaţi, nu izbutì. In prezenţa celor doi reprezentanţi ai statului catolic protopopii uniţi, în afară de unul singur, propuseră spre întărire pe alţi trei candidaţi. In alte împrejurări normale şi faţă de alţi oameni, această statornicie, trebuià răsplătită, deoarece nici un regim nu-şi poate bate joc de supuşii săi credincioşi, în chipul cel mai frivol. Autorităţile din Ardeal însă nu erau de această părere, ci se gândiră să inventeze un nou pretext spre a nimicì şi hotărîrile acestui sinod şi spre a-l scoate din urnă pe Patachi. Statul catolic se puse deci pe punctul de vedere, că sinodul protopopilor a fost convocat numai ca să i se aducă la cunoştinţă rescriptul regal şi să fie întrebat asupra locului, unde să se ţină sinodul electoral. Protopopii însă au trecut peste aceasta, au făcut şi alegerea candidaţilor, prin ceeace au călcat peste limitele impuse de decretul regal. Urmează deci să se convoace alt sinod, al patrulea, ca să se facă alegerea celor trei candidaţi pentru episcopie, între cari să fie întrodus şi Patachi. In conformitate cu aceste păreri a şi propus statul catolic guvernului din Ardeal, ca să respingă hotărîrile luate la al treilea sinod electoral, deoarece protopopii au lucrat împotriva intenţiei exprimate de Maiestatea Sa.

[1] Ibidem.
[2] Ibidem.

E adevărat, că sinodul acesta nu răspundeà întru toate intenţiilor urmărite de rescriptul regal, deoarece nici de astădată, nu fù propus între cei trei candidaţi, preotul Ioan Patachi, cum se cereà lămurit de către Curtea din Viena. Procedura protopopilor fù însă, cu toate aceste, pe deplin legală. Diploma leopoldină le asigurà dreptul să propună trei candidaţi şi însuşi rescriptul regal, recomandându-le pe Patachi, repetà că nu voieşte prin aceasta să le jignească dreptul de liberă alegere (salva sua eligendi libertate). Folosindu-se de această libertate nu voiră ei să admită între candidaţi şi pe preotul catolic din Făgăraş, motivând, în chip cuviincios, respingerea lui.

Statul catolic vedeà bine, că argumentele, ce-i îndemnau pe protopopii uniţi de a luà o atitudine făţişă, erau bine motivate şi nici nu puteau fi supuse cercetării, spre a se infirmà. Din cauza aceasta făcură ei, în raportul către Curte, numai obiecţiuni formale împotriva sinodului din urmă, obiecţiuni lipsite de orice temeiu şi inventate spre a nimicì încă odată alegerea făcută. Ei acuzară în raportul lor şi pe teologul Ujházi, că ar fi săvârşit ilegalităţi. Răspunsul acestuia ne dă o icoană mai clară despre cele petrecute la sinod.[1]

Protopopii au fost convocaţi, spune el, la Alba-Iulia în scaunul mitropolitan, cum s'a practicat şi până acum, ceeace nu-i împotriva mandatului regal. Atât despre locul, cât şi despre ziua stabilită pentru adunare, a fost încunoştiintat guvernatorul, care nu a avut nimic de esceptionat. Dupăce s'a adunat, sinodul a ascultat umilit cetirea decretului regal, căutând să rezoalve chestiunea, ce i s'a propus, conform conştiinţei şi libertăţii, îngăduite fiecăruia. Dânsul, teologul, a luat parte la sinod, fiindcă atât instrucţia primatelui, cât şi decretul regal, îi dă dreptul acesta. Dacă se vor şterge toate privilegiile, prin cari au fost atraşi Românii la unire, pe nimeni să nu-l suprindă faptul, că atât clerul, cât şi poporul românesc vor recădeà în «schisma veche», ceeace Curtea din Viena, de sigur că nu o intenţionează. Clerul românesc a îndeplinit mandatul împăratului, în prezenţa reprezentanţilor guverniali, deşi hotărîrea nu corespundeà dorinţei exprimate. Tot sinodul s'a indignat împotriva protopopului Ionaşcu şi e minciună sfruntată afirmaţiunea,

---

[1] Ibidem.

că teologul i-ar fi smuls cu puterea voturile preoţilor, înaintate de dânsul, ci mai ales le-a primit frumos dela el. Când a aflat că e o intrigă clandestină la mijloc, fără de nici o valoare, fiindcă mandatul regal nu dispune o votare frauduloasă, i le-a înapoiat. De altfel chestiunea s'a rezolvit după dorinţa statului catolic, deoarece delegaţii săi au condus-o. Ei trebuie să-şi dea seama, că au avut împuternicire de-a face ceeace au făcut, sau ba.[1]

Guvernatorul din Ardeal, contele Sigismund Kornis nu aprobă însă aceste expuneri, ci punctul de vedere al statului catolic şi dispuse convocarea unui nou sinod de alegere, la care să trimită de comisar pe consilierul guvernial, contele Mihail Mikes, căruia să-i alăture drept secretar şi interpret de limba română pe Iosif Boer, spre a cercetà situaţia (in animarum indagatione) şi spre a culege voturile. Deoarece consilierul numit petrece în Sibiiu, să fie convocat şi clerul unit la Sibiiu, unde nu mai sunt împrejurările suspecte din Alba-Iulia, fără a schimbà prin aceasta locul de adunare al clerului unit, care, pentru viitor, rămâne tot Alba-Iulia.

El trimise deci clerului unit un ordin în acest înţeles, dispunându-i să păstreze respectul cuvenit faţă de părerea prezidentului din sinod, a contelui Mikes, care reprezintă statul catolic. Cu data de 23 Decemvrie 1714 şi generalul Steinville, îl felicită pe contele Mikes, exprimându-şi dorinţa de a secerà zbândă «în această pie materie, ce priveşte biserica noastră catolică», făgăduindu-i a-l ajutà cu asistenţa sa.

Protopopii mai apropiaţi de Alba-Iulia primiră ordinul guvernorului destul de repede, fiindcă la 10 Decemvrie ei fură gata a da răspuns. Adunându-se în Alba-Iulia, patru protopopi alcătuiră două memorii şi le înaintară, unul arhiepiscopului din Strigon, iar celălalt vice-cancelarului Kászoni. In aceste spuneau, cum şi a treia oară dupăce au primit decretul regal, s'au adunat toţi protopopii din Ardeal, în Alba-Iulia, care este reşedinţa mitropolitană şi au candidat cu vot unanim pe Wenceslaw Frantz şi pe alţi doi protopopi. Deoarece însă ei au refuzat, din anumite cauze, a face loc între candidaţi şi preotului Pa-

---

[1] Ibidem.

tachi, care a fost propus de cei doi reprezentanţi ai statului catolic, guvernatorul vrea să-i silească să se adune în sinod şi a patra oară, nu în Alba-Iulia, ci în Sibiiu, şi să facă o nouă candidare în prezenţa contelui Mikes. Ei cred, că aceasta nu se poate face fără de un nou decret al Maiestăţii Sale şi declară, că nu sunt dispuşi a face o schimbare în lista candidaţilor, iar pe Patachi îl vor primì de episcop, numai dacă vor fi constrânşi cu forţa.

Contele Mikes, comisarul destinat de-a conduce sinodul, învită prin mijlocirea superiorului Iezuit Petz pe aceşti protopopi, să se înfăţişeze la Sibiiu, pe ziua de 27 sau 28 Decemvrie. Dar ei îl înştiinţară atât pe el, cât şi pe guvernatorul, că nu se vor duce, fără de un nou decret regal, dar şi atunci nu la Sibiiu, ci la Alba-Iulia. Cam în acelaş sens îi răspunse acestui Iezuit şi clerul unit din părţile Haţegului, pe care voise a-l câştigà pentru Patachi.

În 2 Ianuarie 1715 protopopii uniţi înaintară un nou memoriu către vice-cancelarul Kászoni, în care se plângeau, că contele Mikes, vrea să-i aducă cu forţa la Sibiiu, deşi până acum nu a fost obiceiul să se adune în afară de reşedinţă, şi să-i constrângă a votà pe Patachi. Dar sunt puţini aceia, cari vor satisface acestei pretenţii, între ei protopopul din Făgăraş, care corupt de alţii, şi-a dat votul său şi al preoţilor săi pentru preotul Patachi. Deoarece numărul voturilor date pentru Wenceslaw Frantz, întrece cu mult pe ale acestuia, ei se roagă din nou, să fie confirnat de episcop secretarul Frantz.

Sinodul electoral urmà să se ţină în 9 Ianuarie 1715, de astădată în Sibiiu. La terminul acesta s'a prezentat numai protopopul Ionaşcu din Veneţia, cu cele patru voturi ale sale, despre cari sinodul precedent s'a exprimat, că le-a cules într'un «chip fraudulos». Ceilalţi protopopi nu veniră din motivele, pe cari le-am arătat mai sus. Cu toate aceste sinodul se constituì şi cu acest unic membru. În afară de el, contele Mikes aveà să conducă actul alegerii, pe când Iosif Boer trebuià să facă pe interpretul. Numărau deci trei persoane, tres faciunt collegium, şi astfel alegerea, care în fine erà numai un act de formă, se putù săvârşì. Prezidentul, contele Mikes, cetì rescriptul regal şi decretul guvernatorului şi adresă apoi către sinod prin mi-

locirea interpretului său, întrebarea, că îl vrea de episcop pe preotul catolic Ioan Patachi, dupăce se va fi întors la ritul grecesc. «Sinodul» hotărî, că îşi retrage votul dat mai înainte secretarului Frantz, de frica pedepsei, şi îl candidează pe Patachi, care e mai capabil, decât toţi ceilalţi, cunoaşte mai bine limba română, decât Frantz, deoarece şi dânsul e român. Expediţiile hotărîrilor, făcute la sinoadele trecute, le declară de frauduloase şi din motivul, că n'au fost înzestrate cu sigilul clerului, care s'a perdut după moartea lui Atanasie şi că superiorul Iezuiţilor din Alba-Iulia, care păstrează sigilul nu a subscris nici o expediţie a clerului unit şi nici protopopul Ionaşcu, în calitate de vicar-general.

Chiar să fi cuprins un sâmbure de adevăr, aceste obiecţiuni, măreau şi mai mult comicul situaţiei din «sinodul» clerului unit.

În ziua următoare, la 10 Ianuarie, statul catolic recomandă regelui spre întărire pe Patachi, care a fost acum şi ales de «sinodul» bisericii unite. Atât clerul unit, cât şi cel romano-catolic, ba şi nobilimea românească, şi însuşi prinţul George Cantacuzino, care deşi străin şi ortodox, fù atât de prevenitor, încât scrise câteva şire despre Patachi [1], s'au exprimat pentru acesta. «Insuşirile sale, spun ei, ne fac să credem, că vom ajunge aceea ce a intenţionat, în chipul cel mai pios, Impăratul Leopold prin legătura sfintei uniri, că adecă acest popor, încetul cu încetul, tratându-l cu blândeţe şi forţă, să se facă nu numai unit, ci nu peste mult, dupăcum ne aşteptăm, să primească şi ritul roman. Aceasta ar fi fost de sigur o «unire reală» şi nu «colorată» dupăcum se exprimă statul catolic în cuvinte destul de răspicate. De altfel părerea aceasta o mărturisià guvernatorul Kornis şi într'o scrisoare intimă adresată, la 5 Decemvrie 1715, către iezuitul Hevenesy: «Fruntaşii catolici şi clerul romano-catolic sunt unanimi pentru Patachi, prin a cărui lucrare, se va îndeplinì aceace s'a căutat timp atât de îndelungat, fără să fi putut ajunge şi fără să se poată ajunge altfel, că adecă dupăce poporul acesta va fi câştigat printr'un om capabil deprinzându-se şi îmbrăţişând pe deplin ritul nostru,

---

[1] Nilles, o. c. p. 108—9.

statul catolic să întreacă în număr şi putere pe celelalte confesiuni.» [1]

Între astfel de împrejurări, vicecancelarul Kászoni, protectorul lui Patachi, propuse spre numire pe Patachi, observând, că deşi a avut un singur vot, totuşi el se poate considerà între candidaţi. Nu-i nici o temere, că Românii se vor înstreinà de unire din pricina sa, deoarece cauzele şi motivele, cari au îndemnat clerul românesc să primească unirea, acelea îl vor silì să stăruie şi în viitor pe lângă dânsa. Despre starea şi însuşirile secretarului Frantz se vor puteà cu uşurinţă trimite informaţii la Roma, cu atât mai vârtos, că dânsul nu e bine văzut nici de nunciatura din Viena, pe când Patachi a fost lăudat chiar în Roma şi e speranţă de a-l admite să treacă la ritul grecesc, îndatăce va fi numit de episcop din partea regelui.

Conferenţa ministerială, ţinută la 24 Martie 1715, aprobă aceste păreri şi propuse regelui de a întărì întru episcop pe Ioan Patachi, ceeace se şi făcù la 23 Decemvrie 1715. [2]

II.

Această numire a episcopului Patachi fù apoi comunicată la Roma, spre a se câştigà şi de acolo confirmarea. Dificultăţi neprevăzute răsăriră însă aici, pentru înlăturarea cărora trebuì să lupte Patachi, timp destul de îndelungat. Episcopatul acesta nu erà cunoscut curiei romane; nu i s'a dat până acum, din partea regelui ungar, nici o fundaţie sau beneficiu şi nici nu are titlu dela un loc anumit. De altă parte s'a făcut dejà numirea episcopului latin, care asemenea poartă titlul de Alba-Iulia, ca şi cel românesc, iar într'acelaş loc nu se pot îngăduì doi episcopi. Faţă de obiecţiunile aceste, unii răspundeau, cu tot dreptul, că nici alţi episcopi de ritul grecesc nu dispun de beneficii şi se susţin din ceeace adună dela clerul şi poporul supus. Clerul şi statul romano-catolic din Ardeal, iar mai târziu şi episcopul latin Martonffi pretindeà, că episcopul unit să fie supus, ca sufragan, episcopului catolic din Alba-Iulia.

Conferenţa ministerială ce se ţinù la 6 Octomvrie 1715 spre a face faţă acestor obiecţiuni propuse regelui, să înzestreze

[1] Documentele privitoare la toate cele expuse aici se găsesc în colecţia Rosenfeld.

[2] Nilles o. c. p. 409—411.

episcopia unită cu o moşie, care să aducă un venit anual de cel puţin 3000 fl., iar celelalte venite, pe cari le are episcopul, să nu le mai stoarcă după placul său, ci să fie controlat de consilierii catolici şi de către generalul comandant din Ardeal. Prin decretul din 13 Octomvrie regele aproabă această propunere, care pe urmă, la 15 Decemvrie 1715 fù trimisă şi camerei ardelene.

Curtea din Viena încunoştiinţă şi despre aceasta curia romană, iar vicecancelarul Kászoni, arătă, într'o scrisoare adresată cardinalului Schrattenbach, primejdia la care ar fi expusă biserica unită, în cazul când numirea noului episcop ar mai fi întârziat mult. Acatolicii din Transilvania se năzuesc din răsputeri de a-i îndepărtà de unire, iar Românii din amândouă ţările româneşti se străduiesc de a-i readuce din nou în apele «schismei», nutrind speranţa, de a puteà câştigà un episcop «schismatic», aşà încât câţiva preoţi au fost dejà «amăgiţi». Fiind vorba de mântuirea alor trei sute de mii de suflete, cari nu sunt întărite în unire, ar fi foarte bine să se întărească episcopul dejà ales şi numit[1].

Dar în afară de greutăţile amintite, cari stăteau în calea întărirei lui Patachi, congregaţia de propaganda fide mai puse una, prin intenţia ce o manifestă de-a numì pe seama Românilor uniţi din Ardeal numai un vicar apostolic şi nicidecum un episcop. După îndelungate stăruinţe depuse de cardinalul Schrattenbach, totuşi congregaţia renunţà la acest plan şi prin decretul, ce-l dădù la 6 Iulie 1716, îngăduì întemeierea unei episcopii unite la Alba-Iulia. Decretul, care începe cu cuvintele «indulgendum esse erectioni novi episcopatus Albae-Iuliae» dovedeşte clar, că şi cercurile din Roma considerau această episcopie, ca o fundaţie nouă şi nici decum ca o continuare a mitropoliei din Bălgrad. Tot atunci însă i s'a spus lui Patachi, că nu i se va da confirmarea până ce nu va fi primit în ordul basilitan, fiindcă, spuneau ei nu s'a putut găsì nici un caz, ca un episcop, să exerciteze ritul grec, fără de a fi călugăr basilitan. În chipul acesta, ceva mai târziu, însuşi papa Clemente XI, îi dete voia lui Patachi să treacă la ritul grecesc, dar numai dupăce

[1] Ibidem.

va fi intrat în ordul basilitan şi cu observarea, că nu i se mai dă voie a se întoarce la ritul latin.

Într'aceea şi curtea din Viena îşi dădeà zor spre a aranjà situaţia noului episcop unit. In conferenţa ministerială, ce se ţinù la 4 Octomvrie 1716 se hotărî de-a a se căutà altă localitate pentru reşedinţă, deoarece erà temere destul de întemeiată, că în Alba-Iulia, se va produce o colizie între cei doi episcopi catolici, dintre cari unul erà de ritul latin, iar celălalt de ritul grecesc. Conferenţa erà de părere, că această chestiune se poate rezolvì, mult mai uşor, cu prilejul acesta, când i se va da episcopiei unite moşia făgăduită, dela care va puteà să-şi ia şi titlul. Directorul cameral din Ardeal Ignatie Haan a propus spre acest scop bunul din Cetatea de peatră, care e locuit numai de Români. Deputaţia transilvană însă nu a primit această propunere, deoarece localitatea numită erà prea la margine, de unde episcopul nu ar fi putut supraveghià bisericile şi pe preoţii, cari în partea cea mai mare nu sunt destul de firmi în unire şi de aceea au nevoie de grijă necontenită. Astfel s'a hotărît a i se da noului episcop scaun de reşedinţă în Făgăraş, al cărui district e împopulat aproape numai de Români şi care nici nu e prea departe de guvern şi de generalul comandant, dar nici de Ţara Românească, pe care nutriau speranţa să o cucerească pe seama unirei.

Despre hotărîrea aceasta se făcù un raport şi curiei romane, care însă nu se mulţumì numai cu atât, ci se informă mai amănunţit despre Făgăraş, cerând lămuriri asupra alor 16 puncte dintre cari cele mai multe priviau biserica românească de acolo, despre care cercurile din Roma voiau se afle, că de cine şi cum e clădită, ce hram are şi de care preot e administrată.

Presupunem că cercurile oficiale din Viena vor fi satisfăcut această dorinţă a Papei, prezentând lămuriri exacte asupra situaţiei Românilor din Făgăraş şi a bisericei brâncoveneşti de acolo. Cu toate aceste confirmarea noului episcop unit nu se făcù, decât abià după cinci ani, în Iunie 1721. In afară de cauzele, pe cari le-am arătat dejà, mai contribuì la trăgănarea atât de îndelungată şi o neînţelegere, ce se ivì între scaunul din Roma şi Curtea din Viena, pentru dreptul de patronat, pe care ţineà să-l exerciteze «regele apostolic» al Ungariei

asupra acestei nouă episcopii catolice. In cele din urmă, conferenţa ministerială, ţinută în 11 Februarie 1720, se văzù silită a cedà hotărîndu-se a cere bula papală, fără să fie îndatorită însă a solvì vre-o taxă.[1]

Astfel consistorul roman, dupăce ascultă şi părerea congregaţiei de propaganda fide, luă, în 23 Noemvrie 1720, o hotărîre definitivă spre a înfiinţà noua episcopie şi a preconizà pe noul episcop. Bula papei Clemente XI semnată la 3 Februarie 1721, nu se putù expedà, din cauza, că pontificele murì îndată după aceasta. Abià urmaşul său Inochentie XIII le expedià în 15 Iunie 1721. Amândouă bulele papale încep cu cuvintele «Rationi congruit». In cea dintâiu se decretează înfiinţarea episcopiei unite la Făgăraş pentru Grecii, Rutenii, Românii şi Sârbii din tot cuprinsul Ardealului, înălţând biserica românească din Făgăraş la rangul de catedrală, iar într'a doua Papa confirmă pe preotul Ioan Patachi de episcop al Făgăraşului[2].

Între astfel de împrejurări s'a petrecut alegerea şi numirea episcopului Ioan Patachi. De atunci s'au strecurat două veacuri întregi şi evenimentele ulterioare au făcut să se uite nişte fapte, cari nu trebuiau uitate niciodată, ca să rămână o învăţătură vie din tată în fiu, pe seama poporului nostru: de a nu ne încrede în făgăduinţe mari, pe cari nimeni nu se gândeşte să le îndeplinească, până când nu avem şi putere de a ni le stoarce, noi înşi-ne.

Dr. Silviu Dragomir.

Despre studiul sfintelor Scripturi şi mai ales al Noului Testament ca mijloc de reformă şi de unire.

Noi cetim în epistolele sfântului Pavel:

«Toată Scriptura este de Dumnezeu insuflată, şi de folos spre învăţătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre

---

[1] Ibidem. G. Bariţiu în Părţi alese v. I. p. 326 şi urm. expune bine chestiunile tratate aici.

[2] Nilles o. c. pag. 431—443.

înţelepţirea cea spre dreptate: ca să fie deplin omul lui Dumnezeu, spre tot lucrul bun desăvârşit». (2 Tim., III, 16, 17).

Aceste câteva cuvinte aşa de simple ale marelui apostol cuprind cea mai înaltă lecţie; ele înseamnă: cetiţi Sfintele Scripturi, şi credinţa voastră va deveni curată şi dragostea voastră se va lumină, şi veţi propăşi în dreptate. Cuvântul lui Dumnezeu va lumină credinţa voastră, va mişcà inima voastră, vă va sfinţì duhul, va curăţì patimile, va deşteptà glasul conştiinţei voastre, vă va conduce în împlinirea datorinţelor voastre către Dumnezeu şi către aproapele.

Studiind cuvântul Domnului, ne apropiem de el; şi El din harul său se apropie de noi.

Dacă acest adevăr n'ar fi fost dat uitării, Biserica n'ar fi îndurat o decădere aşà de întristătoare.

Urmărind cu atenţiune desvoltarea Bisericii, începând dela întemeiarea ei până în zilele noastre, asămănând ceeace erà ea la început şi ceeace a devenit astăzi, ajungem să recunoaştem, că progresul ei exterior şi material, în parte nu s'a îndeplinit decât în paguba curăţeniei şi a puterii sale morale.

Această decadenţă s'a manifestat şi a crescut în raport cu negligenţa, ce s'a pus în studiarea Sfintelor Scripturi.

Primii creştini nutriţi din sfintele cărţi, găsiră în ele ardoarea, pe care o dovediră pentru credinţă. Dacă ei s'au lipsit de bunurile lor şi-şi împărţiră averile între săraci; dacă-şi consfinţiră vieaţa închinării de Dumnezeu şi propagării cuvântului său; dacă s'au devotat cu abnegaţie prigonirii; dacă s'au supus, cu bucurie, martirului, cauza e, că ei se întăreau şi se mângăiau prin cetirea Sfintelor Scripturi, şi mai ales prin acea carte

dumnezeească, în care Dumnezeu-Omul ne-a transmis învăţăturile sale prin apostoli, precum şi mărturiile legăturei celei nouă, pe care a venit să o încheie cu omenirea. Cei dintâi creştini aveau o aşà veneraţie pentru scrierile apostolice, încât voiau să le ducă cu dânşii în mormânt, şi în timp ce-şi dădeau răsuflarea din urmă, apăsându-le pe inima lor, ei întipăriseră mai presus de toate în sufletul lor dumnezeeştile învăţăminte, cuprinse în ele.

Scoborâtori prea nevrednici ai acestor cei întâi fii ai Bisericii, noi n'am călcat pe urmele lor. Cu toate acestea comparând mijloacele, ce le avem noi astăzi pentru a ne instruì în adevărurile credinţii, cu cele, pe cari le aveau strămoşii noştri, ce avantagii imense avem noi faţă de ei! Dela descoperirea imprimeriei, fiecine îşi poate câştigà cărţile sfinte cu uşurinţă. Comentarele Părinţilor Bisericii, cercetările făcute de către savanţii ultimelor veacuri ne ofer uşurinţa de a adâncì înţelesul textelor, de a le verificà exactitatea, de a îndreptà lecţiile greşite, traducerile şi ediţiile s'au înmulţit la infinit. Cu toate aceste mijloace, cari ne înlesnesc studiarea cuvântului lui Dumnezeu, acest cuvânt rămâne o literă moartă; lumea aproape nu-l mai studiază, aproape nu-l mai cunoaşte; ai zice, că lumea se teme să nu găsească cumva o condamnare, prea aspră a opiniilor, a credinţelor, a moravurilor, asupra cărora îi place a-şi face iluzii.

Găseşte-se cel puţin un rest de străduinţă pentru cuvântul lui Dumnezeu la păstorii aşezaţi pentru conducerea turmei Domnului la păşunea cea bună?

«Păstorii, după sf. Pavel, au fost puşi de Dumnezeu, pentru a muncì la desăvârşirea credincioşilor şi la zidirea trupului lui Hristos, până ce vom ajunge toţi *la unirea credinţei, şi a cunoştinţei Fiului lui Dumnezeu*». (Efes. IV, 12, 13).

Implinesc ei oare această datorință? Să credem, că cei mai mulți o împlinesc; dar câți nu sunt, cari nu-și iau drept călăuze, decât propriile lor interese, cari nu predică decât intoleranța, ura, desbinarea, nu numai între fiii aceluiaş Părinte, cari aparțin la diferite comunități creştine, ci chiar între fiii aceleiaşi Biserici? Intâlnim noi oare mulți, cari să se aplice a răspândì învățăturile toleranței creştine, a răbdării, a indulgenței, a dreptății, a carității şi a dragostei, de cari ar trebuì să fie însuflețiți toți oamenii unii față de alții? Acea învățătură, pe care o găsim în poruncile sublime ale evangheliei, este oare cea a păstorilor?

Lumea nu-şi mai bate capul, să o caute în această carte dumnezeească. Ba ce e mai mult, nu o samănă în lume, care rămâne supusă jugului prejudițiilor, ca şi când ea n'ar fi creştină.

Poate-se cineva mirà după toate acestea, că popoarele, absorbite de grijile existenței lor de toate zilele, lăsate în seama propriilor lor aspirații religioase, şi lipsite de conducerea luminată şi de influența binefăcătoare a acelora, cari ar aveà datorința să le apropie de Dumnezeu, se îndepărtează, dimpotrivă, din ce în ce mai mult, dela calea mântuirii?

Cine se ocupă în zilele noastre cu cetirea Scripturii?

Cine o studiază mai ales într'un spirit cu adevărat creştin?

Noul-Testament nefiind cunoscut, decât într'un mod superficial, instrucțiunea creştină e lipsită în genere de bază.

In toate țările creştine, nu se dau copiilor, decât elementele unei instrucțiuni religioase necomplecte, aşà, că ajunşi la vârsta matură, ei nu cunosc îndestulitor nici adevărurile cele mai indispensabile pentru mântuire,

nici comoara cuprinsă în cartea descoperirilor Fiului lui Dumnezeu.

Există oare în toate ţările creştine o singură Biserică, care să fi instituit în sânul ei un astfel de învăţământ religios, care să poată da *cunoaşterea complectă a Noului Testament?* Nu credem, că există.

Cu toate acestia apostolii n'au scris scrierile lor sfinte pentru instrucţia excepţională a clerului.

Toate ţările îşi ţin de onoare să dea ştiinţelor profane o cât mai puternică impulsiune; pentruce Bisericile nu-şi ţin şi ele de onoare să deà tuturor credincioşilor o cunoştinţă deplină a sfintelor cărţi; spre a le insuflà dragostea de Dumnezeu, iubirea faţă de oameni; pentru ale înlesnì mijloacele în vederea câştigării bogăţiilor celor vecinice?

Nu-i oare aceasta cea mai sublimă dintre ştiinţe? E bine să cunoşti istoria, să cunoşti toate sistemele filosofice vechi şi moderne, să cauţi legile creaţiunii globului pământesc şi ale cursului astrelor, să aprofundezi cauzele progresului şi ale desvoltării civilizaţiunii; dar mai bine ar fi să cunoască omul pe Dumnezeu şi pe Isus Hristos, fiiul său, opera sa de graţie şi de adevăr, codicele dumnezeesc, pe care la lăsat lumii.

Toţi creştinii sunt datori să dorească, ca studiul *complect* al Noului Testament să fie adoptat în toate Bisericile ca temelia fundamentală a educaţiunii. Ar rezultà din aceasta un bine universal; s'ar face un pas foarte mare către unirea inteligenţelor şi a inimilor. Cunoaşterea *ezactă* şi *adevărată* a doctrinelor evanghelice ar apropià în mod firesc pe toţi creştinii. In prezenţa studiului sfintelor cărţi, nici o Biserică n'ar puteà propagà, printre credincioşii săi, astfel de învăţături, pe cari ele nu le autorizează; interpretările arbitrare, defectuoase,

interesate, n'ar puteà să se mai răspândească; reaua credinţă şi răutatea ar fi nimicite şi creştinii n'ar mai fi «ca nişte prunci, învăluindu-se şi purtându-se de tot vântul învăţăturei, întru amăgitura oamenilor, întru vicleşug spre meşteşugirea înşelăciunii». (Sf. Pavel, Ep. cătră Efes. IV, 14).

Numai în urma ignorării sfintelor cărţi au ajuns anumite Biserici să strice credinţele religioase ale popoarelor creştine, şi să le predice intoleranţa şi ura în contra fraţilor lor.

Spiritul de intoleranţă din partea clerului acestor Biserici constituie propria lor condamnare; căci adevărul nu se teme de nimic: el iubeşte lumina, e plin de iubire, fiindcă se simte tare şi este tolerant din cauza puterii sale. Dar învăţăturile falşe nu pot suportà lumina şi nu pot fi propagate decât în întunerec. Isus Hristos a zis însuşi: «Eu lumină în lume am venit, ca tot cela ce crede întru mine, întru întunerec să nu rămâie». (Sf. Ioan XII, 46). «Că tot celace face rele, urăşte lumina şi nu vine la lumină, ca să nu se vădească lucrurile lui. Iar cela ce face adevărul, vine la lumină, ca să se arăte lucrurile lui, că întru Dumnezeu sunt lucrate». (Sf. Ioan III, 20, 21). «Nici aprind făclie şi o pun subt obroc, ci în sfeşnic şi luminează tuturor celorce sunt în casă». (Sf. Mat. V, 15.)

Nu s'ar puteà vestejì mai bine învăţătura acelor doctori, cari propoveduiesc ignoranţa, turburarea şi desbinarea între creştini, decât tocmai citând astfel de cuvinte.

*

Asupra acestui al doilea articol, P. G. Medd, preot al Bisericii catolice, de rit anglican, membru al Colegiului şi Universităţii din Oxford, a făcut următoarele observări la timpul său:

«In articolul întitulat: *Studiul Sfintelor Scripturi*, se pune întrebarea: «Există oare în toate țările creștine o singură Biserică, care să fi instituit în sânul ei un astfel de învățământ religios, care să poată da *cunoașterea completă a Noului Testament?* Nu credem că există».

«Colaboratorul Dv. nu cunoaște, cu toată evidența, Biserica de dincoace de strâmtoare, care rânduiește pentru vecernia ca și pentru utrenia fiecărei zile, două lecții din Sfânta Scriptură, una scoasă din Vechiul, alta din Noul Testament, și în care, în urma dispoziției calendarului, se citește publice Vechiul Testament odată, și Noul Testament de trei ori în fiecare an, fără a socotì epistolele și evangheliile din dumineci și zilele de sărbătoare.

«In catedrale, în colegii și în școalele publice cele mari, și în mai multe parohii, slujba zilnică s'a menținut totdeauna, și numărul parohiilor, în cari preoții zic publice rugăciuni, crește din zi în zi. De altfel, cei mai mulți dintre păstori au așà numitele «Bible-classes» pentru explicarea Sfintelor Scripturi, și printr'o înțelegere aproape universală între membrii Bisericii noastre, pe care am putea-o numì astăzi *universală*, Biblia este în mod definitiv acceptată «ca temelia fundamentală a educațiunei».

*

Autorul articolului răspunde: Suntem prea fericiți luând la cunoștință aceste amănunte, pe cari nu le cunoștiam, și felicităm Biserica Angliei, că pune Sfintele Scripturi ca temelie a educațiunei. Ea nu va puteà dobândì, cu vremea, decât rezultate strălucite din această măsură, mai ales, dacă ea răspândește din ce în ce tot mai mult acest principiu, adoptat de ea; că înțelesul

catolic (sobornicesc) trebuie să fie preferit înţelesului particular. Ea va ajunge în felul acesta să slăbiască din ce în ce mai mult partidele, cari o desbină, şi să se unească pe baza adevărului.

(După Sergie Souschkopf). *I. Beleuţă.*

Originea şi însemnătatea cuvântului „cleric“.

Fericitul mitropolit Şaguna, în opul său «*Compendiu de dreptul canonic*» ed. I. din 1868, la pag. 179, tratează despre înţelesul cuvântului «cleric», precum şi despre persoanele, cărora sfintele canoane le dau numirea aceasta. Cuvântul *cleric* — zice Şaguna — este derivat din grecescul κλῆρος şi însemnează *soarte*, prin urmare sub *cleric* se înţelege *cel ales prin soarte*. Balsamon şi fericitul Chrisant şi pe monachi i-au numit clerici, pornind dela faptul, că apostolii au aruncat sorţi pentru alegerea altui apostol în locul lui Iuda vânzătorul.

Novela 123 a împăratului Iustinian, numeşte clerici pe presbiteri, diaconi, ipodiaconi, cetitori şi cântăreţi. Tot aceste persoane sunt numărate între clerici şi de Euthymius Ioannovics, care în opul «*Principia Iuris Ecclesiastici veteris orthodoxae orientalis ecclesiae*», apărut în Neoplanta la anul 1841, la pag. 28 zice: «Clerici dicuntur: Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, Cantores, Adiuratores et Aeditui».

Nu cred, că s'ar aflà în canoanele sf. noastre biserici vre-unul, care ar designà mai bine persoanele din cler (în înţelesul larg al cuvântului) ca şi canonul al 24-lea al sinodului local din Laodicea, care zice: «Cei

din cler, dela preot până la cel mai mic servitor bisericesc, n'au voie să între în cârciumă...» Luând ca bază acest canon, înțelegem pe deplin următoarea definiție, pe care o avem dela Isidor de Sevilla: «Generaliter clerici omnes nuncupantur qui in ecclesia Christi deserviunt...»

Dupăce acum știm, cari persoane aparțin clerului și am văzut și înțelesul ce-l dă Șaguna cuvântului cleric, în cele următoare vom căutà, dacă mai are eventual și alt înțeles acest cuvânt, mai ales, că înțelesul ce-l aflăm în Compendiul lui de dreptul canonic, ușor ne poate duce la concluzia, că și noi, slujitorii bisericei noastre, de aceea ne numim clerici, fiindcă soartea a voit ca unul din noi să ajungă într'o slujbă bisericească, celalalt în alta și așà mai departe. Cu atât mai vârtos va fi necesar să căutăm și un alt înțeles al cuvântului «cleric», cu cât în manualele de drept bisericesc mai accesibile preoțimii noastre, întâlnim tot numai explicația dată de Șaguna. Așà de exemplu *Compendiul de drept bisericesc* (apărut în București la 1898) al preotului Vasile Pocitan, la pag. 70 are aceeaș tâlcuire asupra acestui cuvânt, pe care o aflăm la Șaguna.

Profesorul universitar Dr. Franz Laurin în scrierea sa: «*Der Zölibatzwang*» ocupându-se cu chestia căsătoriei clericilor, mai întâi se ocupă și de înțelesul cuvântului cleric, spunând, că derivă dela grecescul κλῆρος (pars, sors, Antheil, Erbtheil, Loos). După Laurin anumite persoane bisericești de aceea poartă numirea «clerici», pentrucă pe deoparte după chipul preoților și leviților vechiului Testament au ca chemare specială a slujì lui Dumnezeu și astfel însuș Dumnezeu este partea lor (pars, sors), iar pe de altă parte acele persoane, numite «clerici» sunt proprietatea (pars, sors) lui Dumnezeu, sub care se înțelege o proprietate deosebită.

Părerea lui Laurin o înţelegem, dacă citâm în text latinesc vers 20 cap 18. din cartea Numerilor: «Dixitque Dominus, ad Aaron: In terra eorum (sc. filiorum Israël) nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos. *Ego pars* et hereditas tua in medio filiorum Israël».

Textul acesta chiar şi în româneşte e potrivit pentru a demonstrà, că cuvântul «cliros» nu însemnează numai «soarte», ci şi «parte»: «Şi a grăit Domnul cătră Aaron: în pământul lor să nu ai moşie, şi parte nu va fi ţie întru dânşii, că *eu sunt partea ta*, şi moşia ta între fiii lui Israil». Dacă deci, cum ne arată citatul acesta, însuş Dumnezeu a zis că preoţii Testamentului vechiu sunt părtaşi ai lui Dumnezeu, cu atât mai vârtos a devenit Dumnezeu partea preoţilor Testamentului nou, şi de aceea cuvântul «cleric» nu însemnează numai: ales prin soarte, ci părtaş de ceva, căci cuvântul „κλῆρος“ însemnează şi «parte», ceeace nu e identic cu însemnarea de: «soarte», căci doar ştim din experienţă, că de multeori recurge omul la ceva prin soarte şi tot n'are totdeauna parte de ceeace doreşte. Iar luând cuvântul «soarte» în înţelesul de: «soartea aşà a voit, întâmple-se ce se va întâmplà» etc., atunci noi în calitate de clerici derivându-ne numirea dela cuvântul «soarte» în acest din urmă înţeles, nu am prea fi îndemnaţi la fapte preoţeşti mânaţi de înţelesul sublim al numelui ce-l purtăm.

Altcum se prezintă lucrul, dacă dăm cuvântului „κλῆρος“ înţelesul de: parte, moştenire, (Antheil, Erbtheil). Atunci purtăm numele de clerici ca pe un nume cum nu se poate mai înălţător, ca şi care nu vom aflà asemenea. Aşà explică acest cuvânt fericitul Ieronim în epistola cătră Nepoţian: «Ministri Dei propterea vocantur *clerici*, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est, *pars* clericorum est». (Slu-

jitorii lui Dumnezeu de aceea se numesc *clerici*, sau fiindcă sunt sorţiţi Domnului, ori fiindcă însuş Domnul este soartea, adecă partea clericilor).

Aşadară fericitul Ieronim admite o astfel de interpretare a cuvântului «cleric» şi citatul de mai sus al lui îl aflăm şi la Milaş: *Das Kirchenrecht der morgenländischen Kirche.* Zara, 1897, la pag. 216. Milaş zice că cuvântul «clerus» în sine însemnează «soarte» şi ca să arate cum şi în ce înţeles se foloseşte nu în sine, ci pentru numirea anumitor persoane, citează cuvintele dejà menţionate ale lui Ieronim. Acesta însă, dupăcum cetim la Milaş şi dupăcum putem vedeà din textul citat, are două păreri cu privire la interpretarea cuvântului „κλῆρος“. Anumite persoane sunt înzestrate cu numirea de «clerici» fiind prin soarte ale lui Dumnezeu (de sorte sunt Domini), şi după a doua părere de aceea se numesc aşà, fiindcă Dumnezeu e partea lor. Din aceste păreri Ieronim militează pe lângă cea dintâi, dar Milaş nu se exprimă, care din cele două păreri e cea mai potrivită.

Interpretarea aceasta, că adecă Domnul Dumnezeu este partea, moştenirea slujitorilor lui Dumnezeu, şi pentru acest motiv se numesc «clerici», nu e lipsită de argumente. Căci chiar în Testamentul vechiu, pe lângă locul citat, se mai găsesc locuri, unde se spune, că Domnul este partea, este moştenirea celorce-i slujesc lui. Aşà în psalmul 15, v. 5, zice prorocul David: «Domnul este partea moştenirii mele». In Testamentul nou încă găsim astfel de înţeles pentru designarea persoanelor ce s'au dedicat slujirii lui Dumnezeu. In epistola cătră Efezeni cap 1, v. 11, se zice, că prin Isus Hristos iudeo-creştinii au ajuns la moştenirea lor, iar în aceeaş epistolă la cap 2, v. 19, li se atrage celor din Efez luarea aminte, ca pe viitor să nu mai fie ca nişte

oaspeţi şi străini în casa lui Dumnezeu, ci să se considere ca cetăţeni ai împărăţiei lui Dumnezeu.

Când dară în împărăţia lui Dumnezeu tot creştinul este cetăţean şi însaş Scriptura ne spune, că moştenirea creştinilor adevăraţi e Isus Hristos, cu atât mai mult e Domnul nostru Isus Hristos moştenirea slujitorilor la altarul Domnului. Tocmai de aceea, pentruca şi prin numire să se arate, că ei au pe Domnul Dumnezeu de moştenire, s'au numit clerici.

Originea cuvântului «cleric» o aflăm explicată şi în scrierea: «*Enstehung und Entwickelung der Kirchenverfassung und des Kirchenrechts in den zwei ersten Jahrhunderten*», Leipzig 1910, a lui Adolf Harnack, care la pag. 81 a acestei scrieri spune, că în înţeles tehnic cuvântul cler începe a fi folosit în locuri ca Faptele Apostolilor I, 17: „τόν κλῆρον τῆς διακονίας“. Mai departe zice Harnack: „Κλῆρος ist das Los (im eigentlichen und im übertragenen Sinn), durch welches man etwas gewinnt, sodann das Gewonnene (ein Anteil, ein Platz, ein Amt) selbst, endlich bezeichnet es die Gruppe derer, die einen Anteil (ein Amt) erhalten haben". Cuvântu κλῆρος, după Harnack, în înţeles propriu şi în înţeles larg însemnează soartea, prin care cineva face rost de ceva, obţine un oarecare rezultat, apoi rezultatul însuş (o parte, un loc, un oficiu) şi în sfârşit însemnează pe toţi aceia, cari au obţinut un loc, un oficiu, o parte oarecare.

Găsim deci şi la Harnack interpretarea cuvântului «cleric» în înţelesul, că „κλῆρος“ însemnează nu numai soarte, ci şi «parte».

Nicăiri nu vom aflà o tagmă, a cărei chemare să exceleze atât de mult chiar şi prin numirea ce o poartă, ca tagma celorce se numesc «clerici». Numai cei cu

oficiu bisericesc au fost numiți de istorie cu cuvântul «cleric» și în mai multe locuri obvine numirea de „κλῆρος τῶν μαρτύρων", ca dovadă, că numai cei bisericești se chemau clerici.

Explicația desvoltată aici o dă cuvântului «cler» și canonistul Dr. Schulte în scrierea sa: «*Der Zölibat der Geistlichen*». Explicată în felul acesta originea cuvântului «cler», ne convingem, că însemnătatea acestui cuvânt e cât se poate de mare, căci ea rezultă din înțelesul, ce-l are cuvântul după explicația din aceste rânduri.

Multe foloase putem aveà cugetându-ne cu deplină seriozitate asupra numirii, ce o purtăm noi clericii. A ținea la demnitatea numelui ce-l purtăm, înseamnă a dovedì prin fapte, că într'adevăr Domnul este partea și moștenirea noastră.

Preotul român poate fi înălțat cu toată dreptatea, că țăranul i-a știut și îi știe da alocuția cea mai potrivită cu numirea sa de membru al clerului. Căci acela, care e într'adevăr cleric, adecă parte a lui Dumnezeu, acela merită, ca țăranul să-l cheme «părinte». Un astfel de preot se și înalță, când credincioșii i se adresează ca unui părinte.

Numirea aceasta sublimă trebuie să ne îndemne la fapte mari, la fapte cu adevărat preoțești. Pentrucă mare însemnătate rezidă în numirea, ce o luăm cu începere dela timpul când întrăm în șirul celorce se pregătesc pentru sfânta chemare a preoției.

Dr. Gh. Comșa.

Părticelele pentru cuminecarea credincioşilor.

In «Cultura creştină» se dă o greşită îndrumare cu privire la părticelele, din cari se pot cuminecà credincioşii. Nu am aveà nici un amestec în socotinţele ce se ivesc într'o altă biserică, fie chiar soră cu a noastră, câtă vreme nu ne ating şi pe noi. O facem de astădată — mânecând dela «Cultura creştină» — numai pentruca nu cumva să fie şi la noi tâlcuitori greşiţi faţă cu o chestiune limpede, prin dispoziţiile cari o normează.

Acolo se scrie: «Cuvintele de consacrare se rostesc la sfânta liturghie şi trebuie să se rostească nu numai asupra aşà numitului «agneţ» sau «agneţe», ci asupra tuturor părticelelor, ce sunt pe disc, aşà că nu încape nici cea mai mică discuţie privitor la aceea, că după consacrare Domnul Hristos ar fi de faţă numai prin «agneţ», sau şi în toate celelalte părticele. Iar dacă Domnul Hristos după consacrare este de faţă, precum este în toate părticelele de pe disc, e limpede, că cuminecarea credincioşilor se poate face din toate părticelele adunate în potir spre acest scop. Adevărat, că rubrica prescrie, ca credincioşii să se cuminece din anumite părţi ale agneţului (Ni şi Ka), în practică însă se folosesc la cuminecare toate părticelele consacrate. Şi practica aceasta are o mulţime de avantagii faţă de practica codificată în rubricatură, care va trebuì să se schimbe potrivit cu noua practică universală şi foarte raţională».

Nu ne putem da seama în temeiul căror socotinţe se fac aceste afirmaţiuni, câtă vreme e clar, că numai «agneţul» reprezintă trupul Domnului, iară celelalte pe preacurata Fecioară şi cele 9 cete îngereşti, cari fac

asistența împăratului în ceruri, precum se scot părticele și pentru ceice aduc darurile, ori se pomenesc numai, dintre credincioșii *drept măritori*, adecă a acelor, cari după adevăr măresc pe Dumnezeu pe pământ și în numelor cărora asemenea se scot părticele. Adevărat, că pe disc la binecuvântarea prefacerii se află atât agnețul cât și celelalte părticele, la cari însă nu se refereşte formula consacrării. Aceasta mai mult se evidențiază la sfânta înălțare, când se rosteşte «sfintele sfinților», cuvinte, cari se rapoartă numai la «agnețul», acum trupul Domnului, care se ridică dintre celelalte părticele. Numai «agnețul» este numit «mielul lui Dumnezeu», care se sfarămă și se împarte fără să se despartă, care se mănâncă fără să se sfârşească, și sfinţeşte pe ceice se împărtăşesc. Părticica Isus se pune în potir, din Hristos se cuminecă preoții, Ni-Ka rămânând pe seama credincioșilor. Toate celelalte părticele rămân și pe mai departe — și după consacrare — reprezentante a celor pentru cari s'au scos, unii membrii ai bisericii preamărite, alții membrii ai bisericei vii. Și credem că aceste părticele se scot anume ca la aducerea jertfei să fie reprezentată întreaga biserică, cum însaşi jertfa nu e numai a celor cari o aduc, a acelor pentru cari se aduce și a celor cari azistă pe pământ la aducerea ei, dupăcum o spune și canonicul Dr. Victor Szmigelski în «Jertfa creştinilor» — Introducerea dogmatică: «Biserica întreagă se împărtăşeşte de rodul general al jertfei, credincioșii cari iau parte din rodul ei special, iar preotul primeşte rodul cel mai special — fiind cel mai deaproape părtaş și în măsura cea mai mare».

Că de fapt celelalte părticele în afară de «agneț» nu se prefac în trupul Domnului, se ilustrează cu mai puțină atențiune, ce li se dă fiind adunate în potir toate

deodată şi fără deosebire, rostindu-se numai cuvintele: «spală Doamne păcatele celor ce s'au pomenit aicea». Deci au fost scoase pe disc numai pentru pr amărirea unora, a celor cari petrec în cer şi pentru iertarea păcatelor altora, cari sunt pe pământ, ori în stare de aşteptare a judecăţii dincolo de mormânt. Că acesta a fost modul de a vedeà al bisericei dintru început şi măcar din timpul când s'a stabilit definitiv forma aducerii jertfei în liturghii scrise, o adevereşte rubricatura din liturghiile în uz, care dispune: «Celelalte două sfinte părticele, adecă: Ni-Ka se sfarmă în părticele mai mici, cât să fie de ajuns pentru ceice vor să se împărtăşească. Din părticica preasfintei Născătoare de Dumnezeu, sau din ale celor nouă cete, sau din altele câte sunt pe sfântul disc, să nu se împărtăşească nimenea nici decum, ci numai din sfânta pâne (agneţ)». Această dispoziţie se bazează pe practica veche a bisericei, pe care o găsim mai pe larg pusă în Pidalion, la subînsemnarea canonului 28 dela al şaselea sinod ecum., care opreşte a se amestecà cu sfintele din potir struguri aduşi la biserică ca pârgă din roada nouă a viţei. Iată cuvintele, care ne învaţă cum să urmeze preotul, ca nu cumva să amestece părticelele pentru cuminecarea credincioşilor cu celelalte părticele: «Şi nu numai osebit de struguri (sau de poamă) se cuvine a se da dumezeiasca împărtăşire, ci deosebită şi de însuşi părticelele celelalte puse în sfântul potir. Pentru aceasta şi Simeon al Tesalonicului (cap. 94) zice, că preoţii se cuvine bine să ia aminte a nu împărtăşì pe creştini din părticele (adecă din cea scoasă pentru Născătoarea de Dumnezeu, din cetele cele nouă, nici din părticelele cele scoase pentru fieşte care nume ce pomenesc), *ci din însuş trupul Domnului.* Iară de vor fi mulţi ceice au să se împărtăşească, atuncea să nu

pue părticelele în sfântul potir, pentruca să nu greşească să împărtăşească pe vreunul dintr'ânsele, ci să le lase pe sfântul disc şi după ce va împărtăşì pe norod, atunci puindu-le va săvârşì, precum aşà obicinuesc a face şi la lavrele cele mari ale sfântului Munte, îngrijindu-se presbiterii a scoate agneţi mai mare după analogia norodului, ce are a se împărtăşì». Acelaş Simeon Tesaloniceanul mai zice în privinţa aceasta: «Părticelele sfinţilor sunt puse în locul sfinţilor înşişi, aducându-se în memoria şi onoarea lor şi spre mântuirea noastră. Căci sfinţii aşişderea iau parte la misterul cel înfricoşat ca împreună nevoitori alui Hristos ... Dară părticelele acestea *nu se prefac* în corpul Domnului sau în corpurile sfinţilor, ci ele sunt numai daruri şi sacrificii... aduse lui pe numele lor, cari se sfinţesc prin lucrarea misteriilor, prin împreunare şi împărtăşire şi dând sfinţenie şi acelora, pentru cari se aduc». Tarnawschi, Liturgica p. 476.

E clar deci, că păreri personale ca şi aceea din «Cultura creştină» sunt nu numai greşite, dar nu se potrivesc cu învăţătura dogmatică a bisericei, după care numai «agneţul» se preface în trupul Domnului şi în urmare numai din acela se pot împărtăşì şi creştinii, după cum se vede şi din vechea practică a bisericei, — oricât s'ar susţineà că alta e practica «universală şi foarte raţională». Nu înţelegem, de ce să fie «raţională» o asemenea practică. Ştim apoi că lucrurile credinţei nu le poate strămutà raţiunea, — dar nici nu poate fi universală, pe câtă vreme Liturghierul, ca cel mai la îndemână îndrumător al preotului altcum dispune. — Tot asemenea nu se vede nici mulţimea de «avantagii» a nouei practice; doară mai puţina grije, ce o ar aveà preotul? Să nu fie! Preotul *P. Moruşca.*

Pilde și asemănări.

Mormântul lui Avesalom. Un învățat a călătorit prin Palestina cu gândul ca să adune dovezi împotriva vredniciei de credință și a adevărului Sfintei Scripturi. Intr'o zi ședeà lângă mormântul lui Avesalom, care nu e departe de Ierusalim. Tocmai atunci a trecut pe acolo o femeie arabă, care a ridicat de jos o piatră și a aruncat-o spre mormânt. Acelaș lucru l-a făcut și fiiul ei, care o însoțeà. «De ce ați lovit cu pietri mormântul?» — o întrebă pe femeie învățatul. «Pentrucă acolo e îngropat un fiu rău, care n'a ascultat pe tatăl său» — fù răspunsul. «Cum l-a chemat pe tatăl său?» — «David», răspunse femeia și apoi și-a continuat drumul.

Acea femeie mohamedană nu cunoșteà Sf. Scriptură, probabil nu știà nici cetì, dar din tradiția ce s'a propagat din generație în generație a aflat și ea, ce purtare a avut Avesalom și după aproape 3000 de ani cazul acelui fiu neascultător serveà ca pildă rea, de care alții să se ferească.

Foaia în care am găsit povestită această întâmplare, mai spuneà, că ea a impresionat atât de mult pe acel învățat, încât s'a întors cu inima la Dumnezeu, Părintele cel bun al tuturora.

*

Unde poți găsi mângăiere? Renumitul bărbat de stat și cancelar suedez *Oxenstierna,* dupăce îmbătrânise s'a retras din vârtejul vieții mari, vrând să-și petreacă restul zilelor în singurătate și liniște. Cu o ocazie vizitându-l un ambasador englez, Oxentierna i-a spus următoarele:

«Eu am trecut prin multe pățanii în vieață, dar am avut și zile plăcute. Totuși arta de a trăi vesel și fericit numai acum pe urmă am învățat-o. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a lăsat vreme ca să-l cunosc pe El și să mă cunosc mai bine și pe mine. Cea mai mare plăcere pe care o caut și o am acum și care îmi oferă mai mult decât toate bunătățile pe cari mi le-a putut da lumea, e că acum cunosc și simțesc în inima mea iubirea lui Dumnezeu și mă simt fericit că pot cetì această carte». Când a pronunțat cancelarul cuvintele din urmă, a pus mâna pe Sf. Scriptură. «D-Ta, domnul meu, ești în floarea vieții, te

bucuri de favoarea regilor şi a principilor şi ţi-se încredinţează lucrări de mare însemnătate. Dar toate acestea te vor părăsì cu timpul. Atunci vei înţelege mai bine cuvintele mele şi-mi vei dà dreptate, că adevărata înţelepciune, mângăiere şi plăcere o poţi găsì numai într'o vieaţă evlavioasă şi străbătută de duhul lui Dumnezeu».

*

Unde-i Biblia ta? In timpul răsboiului din 1870—1871 dintre Germani şi Francezi, la un serviciu religios ţinut sub cerul liber s'a înşirat între soldaţii germani şi un bătrân ţăran francez, ţinând în mână o carte groasă şi cântând împreună cu soldaţii «Ein feste Burg ist unser Gott». Intrebat fiind de unde ştie să se roage nemţeşte, a răspuns că şi el e de origine German şi a venit în Franţa împreună cu armata germană în decursul răsboaielor din 1813/14; îmbolnăvindu-se într'un sat la fost primit şi îngrijit în casa unui om, care neavând copii l-a adoptat. Exprimându-şi soldaţii mirarea că, deşì a trăit atâta timp între Francezi, totuşi nu şi-a uitat limba maternă, ba vorbeşte chiar o limbă nemţească aleasă, bătrânul li-a arătat Biblia pe care o ţineà subsuoară şi le zise: «Această carte am luat-o cu mine când mi-am părăsit patria; zilnic am cetit într'ânsa şi aşà nu mi-am uitat limba maternă. Starea mea materială e bună, dar mai bucuros m'aş lipsì de toată averea mea, decât de această carte!»

Omul acesta a găsit în sfânta Scriptură îndeosebi două lucruri: limba sa maternă şi glasul Tatălui celui ceresc.

Pentru tine, iubite cetitorule, ce înseamnă sfânta Scriptură?

*

Predici fără Hristos. Un preot tinăr, dupăce ţinuse într'o zi de sărbătoare o predică, a rugat pe un vestit orator bisericesc, care din întâmplare a fost în biserică şi ascultase predica, să binevoiască a-şi spune părerea. «Predica a fost nereuşită» — fu răspunsul. — «Te rog să-mi spui pentruce a fost predica nereuşită?» — întrebă preotul. — «Pentrucă n'am găsit în ea pe Isus Hristos» — răspunse oratorul.

«Isus Hristos» — se explică preotul — «n'a fost amintit în textul biblic pe care l-am tâlcuit în predică; noi trebuie să predicăm despre ceeace se cuprinde în text, nu poţi predicà totdeauna despre Isus Hristos».

«Ascultă amice» — răspunse oratorul — «Sfinţia ta ştii de sigur că la noi în Germania fiecare oraş şi fiecare sat, oricât ar fi de îndosit, are un drum care duce la Berlin. Intocmai aşà stă lucrul şi cu textele Scripturii: dela fiecare text poţi pornì spre centru Scripturii, care este Isus Hristos. Când ai un text în care nu e vorba de numele Isus Hristos, să ştii că cea dintâi întrebare ce trebue să ţi-o pui e aceasta: Oare de aici care drum duce la Hristos? In ce mă priveşte pe mine, eu n'am găsit încă nici un text in sf. Scriptură, dela care să nu mă scoată un drum spre Hristos. Dacă aş găsì vre-un astfel de text, mi-aş săpà şanţuri şi mi-aş clădì punţi şi poduri, până ce mi-aş deschide cale spre Mântuitorul meu. *Căci o predică fără Hristos, nu e de nici un folos*».

*

Şi-a schimbat simţămintele. Un împărat evlavios aveà la curtea sa un tinăr cu încl nări lumeşti şi foarte lacom după parale, ca să-şi poată satisface toate poftele. Impăratul observând lăcomia tinărului, îi zise la o ocazie: «Dacă vei împlinì ce-ţi voi spune, la anul pe vremea aceasta am să te fac om foarte bogat, aşa cum doreşti să ajungi. Eu îţi cer următorul lucru: în decurs de un an să mergi la patul de moarte a fiecărui om din apropierea ta, despre care vei auzì că e pe cale de a trece din această vieaţă; acolo să stai cel puţin câte o oară, privind şi ascultând cele ce se vor întâmplà. La sfârşitul anului poţ, venì să-ţi iei paralele, — dar vei trebuì să-mi dai făgăduinţai că în vieaţa ta n'ai să ceteşti nici când în Sf. Scriptură, n'ai să cercetezi nici o biserică şi n'ai să te rogi niciodată».

Tinărul, cuprins de mare bucurie, s'a prins că va împlinì toate întocmai.

Dar n'a trecut nici jumătatea anului şi şi-a schimbat simţămintele. Petrecerea lângă patul de moarte a câtorva oameni a fost de ajuns ca să-l facă mai serios, să-l întoarcă cu inima la Dumnezeu şi să-l înveţe a se rugà. La aurul împăratului a renunţat uşor, căci acum se cugetà la alt aur, care erà curăţit în flacăra sfântă a credinţei.

N. B.

CRONICA.

Noul director al liceului nostru din Braşov. La postul de director al liceului nostru din Braşov, rămas vacant în urma trecerii la cele vecinice a regretatului Virgil Oniţiu, a fost ales dl prof. *Dr. Iosif Blaga.* Alegerea a trecut cu unanimitate prin toate forurile competente, drept dovadă despre încrederea generală pusă în persoana celui ales. Şi într'adevăr, noul director îndreptăţeşte o asemenea încredere. Pregătirea serioasă ce o are, munca temeinică ce a desvoltat-o până acum şi caracterul superior ce-l împodobeşte sunt cele mai bune garanţii, că liceul nostru din Braşov, în persoana dlui Dr. Iosif Blaga, va aveà un cârmaciu destoinic şi devotat. Ii dorim să conducă şcoala, după cum îi este dorinţa inimei, întru mulţi ani!

*

Biblia — dar dela fraţi pentru prisonierii noştrii. Dl profesor *N. Iorga,* într'o vorbire ţinută în parlamentul din Bucureşti, a cerut guvernului să trimită prisonierilor din ţările beligerante *Biblia în româneşte.* Nu ştim dacă guvernul român a acceptat această propunere, noi însă suntem foarte mulţumitori celuice a venit cu ea. Biblia este cartea pe care cetindu-o prisonierii noştri, depărtaţi de ţara şi de cei iubiţi ai lor, vor găsi multă mângăiere şi întărire sufletească. Dar Biblia este şi acea carte, care stă la temelia unităţii noastre sufleteşti şi culturale cu fraţii noştri de pretutindenea. Nu s'ar puteà deci arătà un mai frumos semn al iubirii frăţeşti, decât darul ce l-ar face fraţii noştri trimiţând prisonierilor români această sfântă carte.

*

Victimele beţiei. In săptămânile trecute în Maramurăş s'a întâmplat un dureros caz de otrăvire în masse — cu alcool. La nunta unui ţăran *român* din comuna Tiszabogdani s'au beut peste 25 litri de rachiu. A doua zi şi în zilele următoare au murit mulţi dintre nuntaşi, precum şi alţi ţărani din satele învecinate, cari au consumat rachiu de acela, care s'a servit şi la nuntă. Cu totul s'au constatat 63 de cazuri mortale şi 18 cazuri de îmbolnăvire gravă, în urma căreia bieţii oameni şi-au pierdut vederea şi graiul. S'a pornit cercetare şi cei vinovaţi îşi vor primì pedeapsa. Firele cercetării conduc la Budapesta, de unde a fost liferat alcoolul.

Dar ne putem noi mulţumi numai cu atâta, că vinovaţii vor fi pedepsiţi de organele statului? Nu ni-se impune oare, şi din acest caz foarte dureros, datoria de-a luà lupta cu toată energia împotriva unui duşman atât de primejdios, cum este alcoolul? Cazul din Maramurăş a făcut impresie mai adâncă prin moartea rapidă a mai multor consumenţi de alcool. Să ne gândim însă, pe câţi fii ai poporului nostru îi duce consumul de beuturi alcoolice la moarte trupească şi morală — pe încetul, treptat — treptat, dar sigur! Până acum lupta în contra alcoolismului la noi a rămas tot numai în domeniul teoriei, n'a trecut şi în vieaţa practică. E timpul să o coborâm în mijlocul crudei realităţi a vieţii satelor noastre, până ce alcoolul nu a făcut să degenereze cu totul vieaţa unui popor tinăr ca al nostru. Sub povara năcazurilor răsboiului, sufletul poporului ar fi foarte primitor pentru o propagandă antialcoolică purtată cu iubire însufleţire şi tact.